

Framover.

Førsteutkast til Stortingsvalgprogram for Venstre 2025-29

30. mai 2024

2 Innledning

3 Venstre er Norges sosialliberale parti og representerer den liberale
4 idétradisjonen i norsk politikk. Vi vil at du skal få bestemme mer over ditt
5 eget liv og ha frihet til å velge hvem du vil være, hvordan du vil leve og
6 hvordan du vil bidra til samfunnet.

7 Verden står overfor store utfordringer i årene som kommer. Klima- og
8 naturkrisen vil gjøre det vanskeligere å bo over store deler av kloden, og
9 skape mer fattigdom, mer nød og mer ufrie liv om vi ikke klarer å omstille
10 oss til et bærekraftig samfunn på kort tid. Venstre mener at friheten skal
11 gjelde for alle, også de som kommer etter oss. Derfor jobber vi hver dag
12 for å sikre en klode med ren luft, rent vann og hvor dyr og planter trives.

13 Etter flere tiår med fred og stabilitet i Europa, ser vi nå at det liberale
14 demokratiet er under stadig sterkere press. Frihetskampen for både oss
15 som lever nå, og for fremtidens generasjoner, står i dag i Ukraina og andre
16 steder der friheten er under angrep fra diktatorer og tyranner som
17 forsøker å undertrykke folk for å styrke sin egen makt. Venstre står
18 kompromissløst på frihetens og demokratiets side, og vil alltid søke
19 internasjonalt samarbeid for å løse våre felles utfordringer.

20 For oss handler frihet om mange ting som spiller sammen for å skape gode
21 liv. Kunnskap, økonomisk handlefrihet for individer og familier, innovasjon
22 og bærekraft går hånd i hånd når vi skal skape morgendagens
23 velferdssamfunn. Skolen skal gi alle nok kunnskap til å få et godt og fritt
24 liv, uansett hvem foreldrene dine er og hvor du kommer fra. Vi tror at gode
25 lærere er viktigst for å få til dette. Vi vil også gjøre alt vi kan for at alle som
26 kan jobbe, får jobbe, fordi å ha en jobb betyr flere muligheter for hver
27 enkelt.

28 Norge skal gjennom store endringer de kommende tiårene. Vi skal gå bort
29 fra en økonomi basert på olje og forurensning, og over til en sirkulær og
30 fornybar økonomi basert på bærekraftig ressursutnyttelse og global
31 rettferdighet. Sammen med endringene som skjer i
32 befolkningssammensetningen vår, der stadig flere lever lenger og andelen
33 av oss som er i arbeid blir lavere, stiller dette store krav til en mer ansvarlig
34 offentlig pengebruk i Norge.

- 35 Venstre vil at Norge også i fremtiden skal være et rikt land med et sosialt
36 sikkerhetsnett som favner bredt og treffer de som trenger det mest.
37 Derfor vil vi sørge for gode, internasjonale konkurransevilkår for
38 næringslivet vårt, og prioritere den offentlige pengebruken hardere enn
39 det norske politikere har gjort de siste tiårene.
- 40 Venstre tar Norge framover.

Innhold

Innledning	2
Kapittel 1 – Det grønne skiftet	7
Klima	7
Natur	8
Energi	11
Sirkulær økonomi	12
Samferdsel	14
Kapittel 2 – Kunnskap	17
Barnehage	17
Grunnskole	18
Videregående opplæring	21
Lærersatsning	23
Høyere utdanning	24
Forskning	28
Kapittel 3 – Arbeid og velferd	30
Arbeidsliv	30
Velferd	33
NAV	35
Sosial boligpolitikk	36
Integrering	37
Kapittel 4 – Helse og omsorg	39
Sykehus	39
Fastleger	40
Eldre	41
Rus	42
Psykisk helse	43
Private helsetjenester	45
Kvinnehelse	46

Forebygging	47
Bemanning og utdanning	48
Forskning, innovasjon og bioteknologi.....	49
Kapittel 5 – Næring og skatt.....	51
Industri og næring	51
Små og mellomstore bedrifter.....	52
Fiskeri, landbruk og dyrevelferd	53
Skatt.....	57
Statsfinanser, statlig eierskap og fondsforvaltning	58
Kapittel 6 – Justis og beredskap.....	61
Politiet og påtalemyndigheten	61
Domstolene	62
Straff og soning.....	63
Beredskap	63
Mennesker på flukt	64
Kapittel 7 – Kultur og idrett.....	67
Kultur	67
Idrett.....	69
Frivillighet, tro og livssyn.....	70
Kapittel 8 – Utenriks og forsvar	72
Utenriks	72
Europa	74
Sikkerhet	75
Utviklingspolitikk.....	76
Forsvar.....	77
Kapittel 9 – Barn, familie og likestilling	79
Oppvekst.....	79
Barnevern	81
Familie	82
Likestilling og mangfold	84

Kapittel 10 - Demokrati og medborgerskap	86
Lokaldemokratiet.....	86
Teknologi.....	88

Kapittel 1 – Det grønne skiftet

Klima- og naturkrisen er den største utfordringen verden står overfor. For å unngå katastrofale klimaendringer og sikre fremtidige generasjoner frihet og velstand, er det nødvendig med en fundamental omstilling av verdens energisystemer, forbruksmønstre og naturforvaltning. Venstre mener et samfunn som tar bedre vare på naturen og slipper ut mindre klimagasser, er et bedre samfunn for alle. Både klimakrisen og naturkrisen er internasjonale, og kan bare løses gjennom forpliktende samarbeid mellom nasjonalstater. Samtidig er mange av løsningene lokale. Venstre vil at Norge skal ta vår del av ansvaret for å skape en fremtid der vi alle lever innenfor naturens tålegrense.

Klima

Innen 2050 skal Norge være et tilnærmet nullutslippssamfunn. Det krever en systematisk tilnærming der alle sektorer må kutte egne utslipp. Som et rikt, industrielt samfunn med særegne, naturgitte fortrinn, har Norge alle muligheter til å gå foran og bidra til å utvikle teknologi og andre løsninger som kan tas i bruk internasjonalt. Venstre vil sørge for at Norge når de klimamålene vi har satt, og som vi er forpliktet til gjennom internasjonale avtaler. Den samlede globale temperaturstigningen må begrenses til 1,5 grader.

Den beste måten å få fortgang i det grønne skiftet, er en kombinasjon av forskning og utvikling, strengere regulering av utslipp og økonomiske incentiver til å kutte utslipp for både næringslivet og privatpersoner. Derfor vil Venstre gjøre det dyrere å forurense og billigere å velge miljøvennlig, blant annet gjennom en raskere opptrapping av Co2-avgiften. Vi vil i tillegg innføre målrettede tiltak for å redusere utslippene fra de største utslippskildene i landet. For å sikre konkurransekraften i norsk næringsliv, vil Venstre snarest mulig slutte Norge til EUs program for klimatoll (CBAM), fjerde energimarkedspakke og annen relevant lovgivning innen miljø og klima.

Mye av utslippene fra Norge er såkalte indirekte utslipp. Dette gjelder for eksempel når vi importerer, kjøper og forbruker varer som er produsert i andre land. Utslippene forbundet med denne produksjonen vil i de fleste tilfeller regnes som utslipp i landet varen er produsert i, selv om grunnen

75 til at den blir produsert er etterspørsel etter den i et annet land. Venstre vil
76 utvikle bedre systemer for å måle og redusere de indirekte utslippene
77 Norge bidrar til.

78 **Venstre vil:**

- 79 ● Kutte Norges klimagassutslipp med 55 % innen 2030 og 95 %
80 innen 2050 (sammenlignet med 1990), og planlegge for at
81 målene nås gjennom nasjonale tiltak.
- 82 ● Legge 1,5-gradersmålet til grunn for vår politikk.
- 83 ● Følge opp anbefalingen fra Klimautvalget 2050 om at
84 klimamålene skal legge føringene for alle politikkområder.
- 85 ● Produsere mer fornybar energi, og forbruke mindre fossil energi.
- 86 ● Bruke en kombinasjon av teknologiutvikling, økonomiske tiltak
87 og regulatoriske virkemidler for å nå klimamålene vi har forpliktet
88 oss til.
- 89 ● Gi kommunene adgang til å ta i bruk alle effektive klimatiltak, som
90 å stille krav til nullutslipp fra anleggsplasser og innføre
91 nullutslippssoner.
- 92 ● Innføre et forbruksbasert klimaregnskap for å få bedre oversikt
93 over klimautslipp som i dag ikke inngår i norsk klimaregnskap.

94 **Natur**

95 Naturen og det biologiske mangfoldet er vårt eksistensgrunnlag. Naturen
96 kan beskytte oss mot katastrofale konsekvenser av klimaendringer og er
97 hjem for de artene vi deler jorden med. Ikke minst er naturen en kilde til
98 livskvalitet og gode opplevelser i hverdagen. Derfor må vi ta vare på
99 naturen, både for oss selv og dem som kommer etter oss. Venstre vil ha en
100 nullvisjon for tap av naturmangfold.

101 Skal vi ta vare på naturen for framtida, er det en forutsetning at nye
102 generasjoner blir kjent med og blir glad i naturen. Derfor er friluftsliv en
103 forutsetning for vern av naturen. Venstre vil bevare og grunnlovsfeste
104 allemannsretten.

105 FNs Naturpanel peker på at over en million arter er truet av utryddelse og
106 at økosystemer verden over er i dårlig forfatning. Den fremste årsaken til
107 tap av natur er at naturarealer på land og i sjøen brukes til andre formål.
108 Andre grunner er overhøsting, klimaendringer, forurensning og fremmede

109 arter. Etterspørsel og forbruk i Norge av varer produsert i andre land fører
110 til naturtap i disse landene. Ettersom natur lagrer karbon, kan vi bevare
111 naturen og samtidig hindre klimagassutslipp.

112 Deponering av utslipp fra gruveindustrien i fjordbunnen er en trussel mot
113 fjordmiljø, gyteområder og sjømattrygghet. Det truer grunnlaget for norsk
114 sjømatnæring. Venstre vil innføre et forbud mot nye sjødeponier og gå
115 mot gruvedrift på havbunnen.

116 Gjennom vår tilslutning til Kunming-Montreal-avtalen, har Norge
117 forpliktet seg til å verne og bevare minst 30 % av naturen innen 2030,
118 restaurere minst 30 prosent innen samme tid, og ha mer natur både på
119 land og i sjøen innen 2050. Venstre mener at 30 %-målet må gjelde for
120 arealer i Norge, og at dette må sikres formell vernestatus. Det krever at vi
121 både bevarer mer av den naturen vi har, og restaurerer natur som tidligere
122 er blitt bygget ned. Vi vil derfor innføre en arealavgift for nedbygging av
123 natur, på en måte som ivaretar lokale hensyn.

124 En riktig innretning av avgifter vil kunne styre utbygginger til områder uten
125 verdifull natur slik som tidligere industriområder. Inntektssystemet for
126 kommuner må i mindre grad enn i dag belønne kommuner for å legge til
127 rette for vekst fremfor å ta vare på natur. Venstre vil stille krav om at alle
128 kommuner lager egne arealregnskap. Utbygginger må skje på en
129 arealnøytral måte over hele landet. Det vil si at man i større grad må
130 fortette og gjenbruke arealer som allerede er bebygget i stedet for å bruke
131 nye naturarealer, og at natur som bygges ned blir erstattet med
132 restaurering av tilsvarende arealer.

133 Rovdyrene hører hjemme i norsk natur. Naturmangfoldloven skal ligge fast
134 og beskytte det biologiske mangfoldet, inkludert rovdirene, i norsk natur.
135 Bestandene av ulv, bjørn, gaupe og jerv er i dag for lave. Vi vil ha
136 levedyktige bestander av alle de store rovdirene, i tråd med naturfaglige
137 anbefalinger. Vi mener det er mulig å redusere konfliktnivået mellom
138 beitedyr og rovdyr, blant annet gjennom bedre soneforvaltning og støtte
139 til avbøtende tiltak, samtidig som vi får større rovdyrstammer. Dagens
140 soneforvaltning må opprettholdes der vi har beiteprioriterte og
141 rovdyrprioriterte soner, men noen soner bør utvides for å ivareta
142 rovdirenes naturlige bevegelser.

143 Rovviltnemdene har, i motsetning til sin hensikt, vært med på å øke
144 konfliktnivået i den nasjonale debatten om rovdyr. Venstre vil etablere mer
145 hensiktsmessige organisasjonsformer for lokal forankring av den
146 nasjonale rovdyrforvaltningen.

147 **Venstre vil:**

- 148 ● Nå målene i Naturavtalen (Montreal-avtalen) om 30% vern og
149 30% restaurering av natur.
- 150 ● Etablere flere nasjonalparker, naturreservater og andre
151 verneområder.
- 152 ● Legge frem en ny stortingsmelding om friluftsliv.
- 153 ● Innføre forbud mot etablering av nye hyttefelt med mulighet for
154 lokale unntak, etter modell fra strandsonelovgivningen.
- 155 ● Verne 10 prosent av skogen innen 2030.
- 156 ● Verne mer nærnatur og forby hogst i hekketette områder i hekke-
157 og yngletiden.
- 158 ● Forby hogst av gammelskog og kompensere skogeiere gjennom
159 ordningen for frivillig skogvern.
- 160 ● Styrke arbeidet for pollinerende insekter.
- 161 ● Forby nedbygging av myr.
- 162 ● Fortsette vår nasjonale og internasjonale satsing på å bekjempe
163 forsøplingen av havet.
- 164 ● Styrke vernet til havs med langt flere og større marine
165 verneområder og utvide naturmangfoldloven til å gjelde i hele
166 Norges økonomiske sone, samt sikre flere fiskerifrie soner.
- 167 ● Innføre forbud mot sjødeponier for gruveavfall.
- 168 ● Bevare strandsonevernet.
- 169 ● Bidra til å rense og restaurere Oslofjorden og andre fjorder med
170 dårlig miljøtilstand, blant annet ved å innføre rensekrav til
171 nitrogen og avrenning fra landbruket.
- 172 ● Sikre våre vernede vassdrag og gjennomføre en ny utvidelse av
173 verneplanen for norske vassdrag.
- 174 ● Revidere vassdragskonsesjoner for å ta bedre vare på villaks.
- 175 ● Følge opp motorferdselslovutvalget og gå mot ytterligere frislipp
176 av motorisert ferdsel i naturen.

177 Energi

178 Innen 2050 skal Norge nærmest ikke forbruke fossil energi overhodet. I
179 dag kommer omtrent halvparten av energibruken vår fra fossile kilder.
180 Samtidig har vi behov for stadig mer kraft, blant annet for å skape nye
181 industriarbeidsplasser for å erstatte arbeidsplasser i petroleumssektoren.
182 Det grønne skiftet gir behov for nye verdikjeder, som batteriproduksjon
183 og raffinering av mineraler. Siden mye av dette er energiintensivt, er det
184 attraktivt å legge disse virksomhetene til Norden, der energiprisene
185 vanligvis er lave. Samlet gir dette oss et stort behov for å produsere svært
186 mye mer fornybar energi.

187 Kostnadene for fornybar energi har falt kraftig de siste årene. Vindkraft er
188 en viktig fornybar energikilde der Norge har særlig gode ressurser på land
189 og til havs. Samtidig kan vindkraft gå på bekostning av viktige
190 naturverdier. Venstre vil derfor ha tydelige rammer for bygging av
191 landbasert vindkraft. Utbyggingen må ta hensyn til natur, dyreliv,
192 lokalbefolkningens ønsker og samiske interesser. På land må det være en
193 plan for tilbakeføring av områdene til natur.

194 Havvind gir store muligheter som vi vil satse videre på, men det er behov
195 for offentlige midler i startfasen. Venstre vil satse videre på bunnfast
196 havvind, og legge til rette for at flytende havvind med tiden kan bli
197 lønnsomt. Bygging av hybridkabler er vesentlig for å få lønnsomhet i
198 prosjektene og utvikle et mer effektivt kraftsystem rundt Nordsjø-
199 bassenget.

200 Gjennom oppgradering av vannkraft kan vi øke installert effekt betydelig
201 til en lavere kostnad enn det landene rundt oss har mulighet til. Solkraft
202 har også stort potensial, både i private husholdninger og for næringslivet,
203 mens hydrogen kan være en viktig energibærer særlig innen
204 samferdselssektoren og i industrien.

205 I tillegg trengs det forskning, utvikling og kommersialisering innen en
206 rekke fornybare energikilder som ikke er i utstrakt bruk i dag. Venstre
207 mener at kjernekraft er en viktig del av løsningen på klimakrisen, og vil at
208 Norge skal ta en mer aktiv rolle i internasjonalt forskningssamarbeid på
209 kjernekraft.

210 Produksjon av påviste olje- og gassressurser innenfor allerede tildelte
211 lisenser vil føre til et høyt produksjonsnivå på norsk sokkel i flere tiår.
212 Samtidig har verden allerede funnet mer fossil energi enn klimaet tåler at
213 vi utvinner. Derfor må vi slutte å lete etter mer olje og gass, ikke tildele nye
214 lisenser på norsk sokkel og utvikle en plan for sluttfasen av norsk
215 petroleumsindustri. Norge må også være en internasjonal pådriver for
216 vern av arktiske områder fra petroleumsaktivitet.

217 Elektrifisering av sokkelen er et sentralt virkemiddel for å kutte norske
218 utslipp, men kraftbehovet for sokkelen trenger ikke å dekkes utelukkende
219 av kraft fra land. Både havvind og karbonfangst og -lagring kan spille
220 viktige roller. Ved nye søknader om elektrifisering skal det stilles krav om
221 at aktørene selv stiller til veie erstatningskraft som tilsvarer det økte
222 forbruket.

223 **Venstre vil:**

- 224 ● Legge til rette for produksjon av mer fornybar energi, uten at
225 dette går på bekostning av viktige naturverdier.
- 226 ● Innføre varig vern mot petroleumsaktivitet i spesielt sårbare
227 områder, inkludert i og ved iskantsonen, Jan Mayen, Lofoten,
228 Vesterålen og Senja, Skagerrak, Mørefeltene, Jærkysten og
229 kystnære områder av Finnmark.
- 230 ● Satse på energieffektivisering (ENØK) i alle sektorer, særlig
231 bygg/anlegg og i hjemmet, for å nå måle om 10TWh
232 effektivisering innen 2030.
- 233 ● Bygge flere mellomlandsforbindelser for kraftutveksling for å
234 styrke forsyningssikkerheten og sikre forutsigbare priser.
- 235 ● Bedre overføringskapasiteten mellom landsdelene i strømmettet,
236 for å jevne ut prisforskjellene mellom prissonene for strøm.
- 237 ● Prioritere strategisk viktige næringer ved leveranse av store
238 mengder strøm til industriaktører.

239 **Sirkulær økonomi**

240 Vi har bare én klode, men forbruker ressurser som om vi hadde tre. Venstre
241 vil opprettholde en velfungerende økonomi og samtidig holde oss
242 innenfor planetens tålegrense. Da er vi nødt til å bevege oss fra dagens
243 lineære økonomi basert på bruk og kast, og over til en sirkulær økonomi
244 basert på gjenbruk og gjenvinning. Vi må redusere bruken av ikke-

245 fornybare ressurser, kutte bruk av skadelige stoffer, ta vare på materialene
246 lengst mulig, minimere utslipp og energiforbruk og unngå å produsere
247 unødvendig avfall.

248 Venstre mener omstilling til sirkulær økonomi må være en sentral løsning
249 på klima- og naturkrisen, og at Norge må legge seg tett opp til EUs politikk
250 på området. Alle ressurser, både energi, metaller, mineraler og andre
251 råvarer, er knappe og må brukes smartest mulig.

252 Byggsektoren bruker på verdensbasis om lag 40 prosent av alle ressurser,
253 inkludert energi og materialer. En av hindringene for en mer sirkulær
254 økonomi, er at både innretningen på dokumentavgiften og kravene som
255 stilles til energieffektivitet m.m., gjør det mer lønnsomt å rive og bygge
256 nytt enn å rehabilitere eksisterende bygg. Venstre vil sikre at bygg lar seg
257 bruke på nytt, gjøre det lettere å gjenvinne og gjenbruke byggematerialer,
258 og at det blir brukt klimavennlige og gjenbrukte bygningskomponenter.
259 Om få år må alle byggeplasser være avfalls- og utslippsfrie.

260 **Venstre vil:**

- 261 ● Fjerne avgifter og reguleringer som er til hinder for en sirkulær
262 økonomi.
- 263 ● Gradvis øke kravet til andelen resirkulert materiale i ulike
264 produktkategorier og innføre en avgift på jomfruelig plast.
- 265 ● Styrke forbrukerrettighetene knyttet til reparasjon og kjøp av brukte
266 varer.
- 267 ● Sikre at bygg lar seg bruke på nytt, at byggematerialer lar seg
268 gjenvinne, og at det blir brukt klimavennlige og gjenbrukte
269 bygningskomponenter.
- 270 ● Stille krav til at alle produkter med lang nedbrytningstid skal ha
271 reservedeler og være reparerbare.
- 272 ● Halvere matsvinnet i Norge innen 2030 og legge til rette for at
273 restprodukter kan brukes som blant annet dyrefôr, biodrivstoff,
274 biokull eller gjødsel.
- 275 ● Innføre skattefri inntekt på opp til 50 000 fra utleie av egen hytte.
- 276 ● At staten skal etterspørre lavere utslipp i materialproduksjon i store
277 utbyggingsprosjekter, og bruke innkjøpsmakten til å fremme
278 sirkulære løsninger på bred front.

- 279   • Gjennomføre en “Sirkulærkur” etter modell av “Klimakur” for å
280   utrede tiltak og virkemidler som kan bidra til en rask sirkulær
281   omstilling, med et særlig blikk på industrien.

282   **Samferdsel**

283   Venstre vil at alle skal ha frihet til å komme seg dit man vil på en enkel og
284   miljøvennlig måte. Målet er et moderne og miljøvennlig transportsystem
285   som gjør det enkelt og billig å reise, og som kutter utslipp og tar vare på
286   naturen.

287   Utslippene fra transport er en av de største kildene til klimagassutslipp i
288   Norge, og til lokal luftforurensning i byene våre. For å kutte utslippene
289   knyttet til transportsektoren, vil Venstre at det alltid skal lønne seg å velge
290   klimavennlige kjøretøy. Alle nye personbiler som selges skal være
291   nullutslippsbiler. Den store utbredelsen av elbiler i Norge gjør det
292   nødvendig å normalisere avgiftsnivået på disse bilene på sikt, men Venstre
293   vil sørge for at summen av elbilfordeler og miljøavgifter alltid skal gjøre
294   det lønnsomt å ta et miljøvennlig valg.

295   Billettprisene, reisetiden og avgangsfrekvensen i kollektivtrafikken må
296   være konkurransedyktige mot personbil. All kollektivtransport må driftes
297   med nullutslippsteknologi. Videre må mer av godstransporten flyttes over
298   på sjø og bane, og godsterminaler i hovedsak legges utenfor de store
299   byene. Behovet for mer gods på jernbane må tas hensyn til ved
300   dimensjonering av banestrekninger, og det må legges til rette for at mer
301   goods kan gå utenom byene.

302   Venstres mål er et moderne transportsystem som klarer å håndtere
303   transportbehovet på en effektiv måte, uten å beslaglegge store arealer
304   eller bidra til store klimagassutslipp. Dagens bilbaserte trafikksystem
305   skaper kø, kork og kaos i byområdene våre, og krever altfor store arealer
306   og inngrep i natur og matjord over hele landet. Venstre prioriterer derfor å
307   bygge ut tog- og kollektivtransport rundt og mellom de store byene,
308   fremfor å utvide veikapasiteten. Transportbehovene innad i bo- og
309   arbeidsregioner må i hovedsak kunne dekkes av kollektivtransport. Nye
310   veiprosjekter må skaleres ned for å ta vare på mer natur og matjord.

311   I dag er det fremdeles et stort etterslep på vedlikehold av jernbanen.
312   Venstre vil hente inn etterslepet og samtidig styrke jernbanetilbudet

313 gjennom flere dobbeltspor og kryssningsspor. For å få mest mulig jernbane
314 for pengene vil vi prioritere de tiltakene som gir mest effekt først,
315 organisere jernbaneutbyggingen etter modell fra Nye Veier og åpne for
316 større bruk av offentlig-privat samarbeid i utbygging. Reisetidene på
317 jernbanen mellom de store byene i Norge må reduseres betydelig for å
318 kunne konkurrere med fly. Høyhastighetstog er aktuelt på strekninger som
319 kan binde Norge tettere sammen med Europa.

320 Veistandarden er for dårlig mange steder i Norge, spesielt på fylkesveiene.
321 Venstre vil vedlikeholde, rassikre og oppgradere eksisterende veier, og
322 etablere flere riksveier med gul midtstripe. Der mange mennesker plages
323 av luftforurensning og støy fra vei bør det vurderes tiltak som
324 fartsreduksjon, støyskjerming eller om veien bør legges i tunnel. For at
325 flere skal kunne velge sykkel i hverdagen, vil Venstre bygge mer gang- og
326 sykkelvei.

327 I tillegg til å finansiere strekningsvis utbygging av veier, er bompenger et
328 viktig virkemiddel for å redusere biltrafikk og finansiere bedre
329 kollektivtilbud i byområdene våre. Dagens bompengesystem er lite
330 fleksibelt og lite målrettet. Derfor vil Venstre innføre et nytt system for
331 veiprising som også ivaretar personvernet for de kjørende.

332 Norge er et stort land der folk bor spredt. For at alle skal ha gode
333 muligheter for å komme seg dit man skal, må ferjer og hurtigbåter gå
334 hyppig og til en overkommelig pris. Deler av landet er også avhengig av
335 flyruter, og Venstre mener derfor at det offentlige fortsatt skal kjøpe
336 flyruter der det ikke finnes gode alternativer til fly. For at også disse
337 reisene skal være miljøvennlige, må kortbanenettet over på nullutslippsfly
338 i løpet av få år.

339 **Venstre vil:**

- 340 ● Samarbeide med storbyområdene gjennom byvekstavtaler for å
341 finansiere mer klimavennlig bytransport og kutte utslipp.
- 342 ● Utvide målet for reduksjon i biltrafikken rundt byene til å gjelde
343 næringstransport og flere byområder.
- 344 ● Øke antall togavganger gjennom tiltak som å bygge flere
345 krysningsspor og velge ruteplaner som gir mer kapasitet.
- 346 ● At barn og unge skal kunne reise gratis eller til redusert pris med
347 kollektivtrafikk i hele landet, slik at det blir enklere for familier å reise
348 miljøvennlig.
- 349 ● Jobbe for avganger med nattog til Europa og mer sømløse
350 overganger på internasjonale togreiser.
- 351 ● Prioritere å bygge ut veistandard med gul midtstripe og
352 forbikjøringsfelt, fremfor kostbare flerfelts motorveier med høy
353 fartsgrense.
- 354 ● Redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveiene.
- 355 ● Bygge ut lade- og fyllestasjoner for både personbiler og
356 tungtransport i hele landet.
- 357 ● Legge til rette for grønn skipsfart gjennom å etablere flere
358 miljøfyllestasjoner for både skip, tungtransport og fritidsbåter.
- 359 ● Stille krav om nullutslipp for cruisetrafikk langs hele kysten og legge
360 til rette for landstrøm og fyllestasjoner.

361 **Kapittel 2 - Kunnskap**

362 Kunnskap gir frihet, både for mennesker og for samfunnet. Venstres mål er
363 at alle barn skal ha en god oppvekst, uansett hvor de kommer fra, hvor de
364 bor og hvilken bakgrunn de har. For å skape kunnskapen vi trenger i
365 fremtidens samfunn, vil Venstre også satse mer på forskning. Dette gjelder
366 både grunnforskningen som skjer på universiteter og andre
367 forskningsinstitusjoner, og den anvendte forskningen som finner sted i
368 skjæringspunktet mellom akademia og næringslivet.

369 **Barnehage**

370 Barnehagen er for de fleste barn den første opplevelsen av å være del av et
371 fellesskap utenfor familien. Et godt barnehagetilbud med tilstrekkelig
372 bemanning, pedagogisk innhold på riktig nivå og stor nok plass både inne
373 og ute, er den beste starten på livet vi kan gi barna våre. Alle
374 småbarnsforeldre skal føle seg trygge på at barna deres blir ivaretatt, sett
375 og får mulighet til å vokse i sitt eget tempo hver dag i barnehagen.

376 For at alle barn skal få et barnehagetilbud som lar dem utvikle seg gjennom
377 fri lek, fellesskap og pedagogisk arbeid, må kommunene og barnehagene
378 sikres gode rammevilkår. Dette er ikke bare en investering i fremtiden til
379 hvert enkelt barn, det er også en investering som kommer hele samfunnet
380 til gode. Tidlig innsats kan nemlig bidra til å avdekke utfordringer som
381 ellers ville vokst seg større, og forebygge at barn får sosiale problemer
382 senere i livet.

383 Vi har i dag mangel på barnehagelærere i store deler av landet.
384 Søkertallene til barnehagelærerutdanningen har gått ned de siste årene,
385 noe som fører til at mange kommuner ikke makter å innfri krav om
386 utvidede åpningstider og flere og yngre barn i barnehagene. Dette er den
387 største utfordringen i barnehagene i tiden fremover.

388 Venstre dyrker mangfold, og vil gi foreldre størst mulig valgfrihet i
389 barnehagetilbudet. Kommunale og private barnehageplasser må
390 likebehandles, og finansieringen må være forutsigbar for at barnehagene
391 skal kunne satse langsiktig på et tilbud som gir høy kvalitet. Venstre vil ha
392 flere temabarnehager som for eksempel satser spesielt på

393 naturopplevelser, sang og musikk eller idrett, og vil at alle barnehager skal
394 være lesepositive og matematikkpositive barnehager.

395 **Venstre vil:**

- 396 ● Innføre løpende barnehageopptak for å sikre alle familier
397 barnehageplass fra barnet fyller ett år.
- 398 ● Gjøre det mer attraktivt å ta utdanning som barnehagelærer.
- 399 ● Tilby gode utviklingsmuligheter f.eks. ved fagskoletilbud for
400 fagarbeidere i barnehagene.
- 401 ● Likebehandle kommunale og private barnehager.
- 402 ● Satse på barnehagelærerne og tilby gode utviklingsmuligheter f.eks.
403 ved fagskoletilbud for fagarbeidere i barnehagene.
- 404 ● Støtte tiltak og pedagogiske opplegg som skaper mer robuste barn.
- 405 ● Fortsette kompetanseheving for å hjelpe sårbare barn.
- 406 ● Redusere skjermbruk i barnehagen.
- 407 ● Bedre overgangen mellom barnehage og skole på en måte som ikke
408 går på bekostning av barns personvern.
- 409 ● Støtte mangfold i barnehagetilbudet, for eksempel
410 temabarnehager.
- 411 ● Etablere en innkjøpsordning for litteratur til barnehagene.

412 **Grunnskole**

413 Den obligatoriske skolegangen skal bidra til å gi alle barn kunnskapen og
414 ferdighetene de trenger for å lykkes i livet. Den viktigste forutsetningen
415 for å lære hele livet og for å kunne forstå samfunnet vi lever i, er at alle
416 lærer seg å lese, skrive og regne på grunnleggende nivå.

417 Engasjement for lesing og leselyst er blant annet viktig for senere
418 deltakelse i arbeidslivet. De fleste skolefag og mange yrkesveier krever
419 også en grunnleggende tallforståelse det er viktig at barn får med seg fra
420 grunnskolen. Venstre vil derfor bruke mer ressurser tidligere i skoleløpet
421 for å sikre at alle barn får med seg disse grunnleggende ferdighetene
422 videre i livet.

423 Samtidig er det viktig å huske at alle barn er forskjellige, og lærer på
424 forskjellige måter. Derfor er det viktig at skolene også gir dem mulighet til
425 å dyrke praktiske og kunstneriske sider ved seg selv, både gjennom den
426 delen av undervisningen som er felles for alle, og gjennom valgfag.

427 Alle barn har rett til tilpasset opplæring. Dette gjelder også elever med
428 stort læringspotensial.

429 Venstre vil gi alle elever større frihet til å velge mellom ulike fag. Kreativitet
430 og valgfrihet hører sammen. Valgfag gir elevene mer frihet i hverdagen,
431 også i barneskolen. Når elevene får mer valgfrihet, må også skolene få
432 muligheten til å skreddersy et godt lokalt undervisningstilbud. For at
433 kreative, praktiske og estetiske fag skal få større plass i skolen, må elevene
434 få muligheten til å ta flere valgfag.

435 Venstre vil utvide valgfagtilbudet på ungdomsskolen, innføre
436 valgfagordningen på mellomtrinnet, og sørge for at alle grunnskoler
437 utstyres med et skoleverksted som gir mulighet til å arbeide praktisk med
438 ulike materialer og digitale verktøy. I tillegg vil vi innføre flere språkfag
439 tidligere i skoleløpet.

440 Vi mener at det skal være rom for flere friskoler i Norge. Friskoler med
441 viktige fagtilbud eller ulike pedagogiske opplegg gir mer mangfold og
442 valgfrihet for elevene. I tillegg gir det viktig inspirasjon, og det utgjør et
443 sterkt supplement til det offentlige skoleverket. Venstre vil legge til rette
444 for at fylkeskommuner kan innføre tilbud til elever som ønsker å oppnå en
445 kombinasjon av studiekompetanse og fagopplæring.

446 Avstanden mellom barn som driver mye med fysisk aktivitet og barn som i
447 mindre grad er fysisk aktive er blitt større. Konsekvensen av mindre fysisk
448 aktivitet i hverdagen er blant annet mer overvekt blant barn og unge,
449 dårligere helse, dårligere læring og færre opplevelser av mestring i
450 oppveksten. Den beste muligheten vi har som samfunn til å snu denne
451 trenden, er gjennom mer fysisk aktivitet i skolen. Derfor mener Venstre at
452 vi må legge til rette for fysisk aktivitet for alle elever, ikke bare som
453 valgfag.

454 Venstre vil ha mer kunnskap om årsakene til at trendene for motivasjon og
455 oppmøte ser ut til å gå i feil retning. For å snu denne utviklingen, vil vi blant
456 annet gjennomføre forskningsprosjekter i nært samarbeid med skoler
457 som har lykket og skoler som har utfordringer på dette området.

458 Fremveksten av ny teknologi gir betydelige muligheter og utfordringer i
459 samfunnet, arbeidslivet og skolen. De nyeste verktøyene, som kunstig
460 intelligens eller maskinlæring, har allerede endret skolehverdagen
461 betydelig, men det er ikke nytt at elevenes evne til konsentrasjon,

462 leseutholdenhet og dype lese- og skriveferdigheter utfordres av stadig
463 mer skjermbruk.

464 Venstre mener utgangspunktet bør være at skolen skal være mobilfri.
465 Bruken av skjerm bør begrenses til der læreren vurderer at det er et nyttig
466 pedagogisk verktøy. For å motvirke konsentrasjonskrisen i skolen vil vi
467 prioritere lesing i alle deler av undervisningen, og vil sørge for finansiering
468 til å kjøpe inn flere fysiske lærebøker.

469 KI-verktøy brukt riktig kan gi store muligheter til å skape nye pedagogiske
470 verktøy som gir mer læring og motivasjon. Det er viktig at læreren har
471 kunnskap om teknologiens utfordringer og muligheter i skolehverdagen.
472 Kursing og oppdatering må derfor tilbys systematisk, og ikke bare som et
473 tilbud i tillegg til den daglige jobben.

474 Det er viktig at elever og lærerne får god støtte fra andre profesjoner i
475 skolen, som sosialarbeidere, minoritetsrådgivere og helsepersonell.
476 Venstre mener at mest mulig støtteundervisning bør flyttes til
477 småskoletrinnet, for å unngå at læringsvansker og andre utfordringer
478 forplanter seg og vokser til et uhåndterlig omfang.

479 **Venstre vil:**

- 480 ● Styrke leseopplæringen og lesingens plass gjennom hele
481 skoleløpet.
- 482 ● Gi praktisk-estetiske fag en sterkere plass i skolen.
- 483 ● Ha mer valgfag i ungdomsskolen.
- 484 ● Innfri retten alle elever har til tilpasset opplæring.
- 485 ● Justere kapittel 9A i Opplæringsloven, slik at både elevers og
486 ansattes rettigheter ivaretas.
- 487 ● Kartlegge skolemessige, samfunnsmessige og helsemessige årsaker
488 til at fraværet øker i grunnskolen og til at en del opplever mindre
489 motivasjon.
- 490 ● Tilrettelegge for mer fysisk aktivitet for alle i grunnskolen.
- 491 ● Styrke bemanningen i skolebibliotekene.
- 492 ● Gi større anledning til bruk av fleksibel skolestart.
- 493 ● Bevare lærernes og skolenes metodefrihet, inkludert frihet til å gi
494 lekser eller la være.
- 495 ● Styrke sidemålsordningen i skolen blant annet ved å begynne den
496 tidlige.

- 497
- Innføre et 2. fremmedspråk som valgfag fra 5. klasse.

498 Videregående opplæring

499 En stadig større del av livet generelt og arbeidslivet spesielt skjer i dag i en
500 mer internasjonal kontekst, noe som gir behov for spesialisering av
501 kunnskap og kompetanse. Rask teknologiutvikling gjør at det er
502 avgjørende at dagens unge går ut av videregående opplæring med
503 verktøyene de trenger for å kunne lære hele livet.

504 Det er viktig at flere fullfører og består videregående opplæring. For å øke
505 gjennomføringsgraden i den videregående skolen, vil Venstre blant annet
506 ha systematisk og tidlig oppfølging av elever, og vurdere tiltak som gjør
507 det enklere å veksle mellom skole og arbeidsliv.

508 Alle elever har rett til opplæring på sitt nivå. Det er ikke mulig å
509 gjennomføre dersom de enkelte klassene blir for store. I dag er det ikke
510 uvanlig med faste undervisningsgrupper med over 30 elever. Det gir
511 dårligere fysiske arbeidsforhold, dårligere mulighet for tilpasset
512 opplæring og stor vurderingsbyrde for dem som underviser. Venstre
513 ønsker derfor et tak på antall elever i hver klasse både i videregående
514 skole, slik man har det i grunnskolen.

515 Vi ser også at det er stor forskjell i det faglige nivået elevene befinner seg
516 på når de begynner i videregående skole. Venstre ønsker derfor
517 forsøksordninger med nivådeling i flere fag, slik det i dag gjøres i
518 matematikk.

519 Det første året på studiespesialiserende linje i den videregående
520 opplæringen, har elevene opptil åtte fag parallelt. Dette kan gå på
521 bekostning av dybdelæringen i de viktigste fagene, og gå utover elevenes
522 motivasjon. Venstre vil derfor innføre større bruk av modulfag, der elevene
523 får undervisning i færre fag per termin. Noen fag kan gjerne gå gjennom
524 alle tre årene. Her må fagekspertisen på skolene og i fagorganisasjonene
525 tas med på råd.

526 Videre må vi sørge for at skolens autonomi når det gjelder metodevalg
527 beholdes. Kommunestyre og fylkesting er ikke faglig kompetente til å
528 bestemme detaljer i hvordan undervisningen legges opp. Det har Venstre
529 tillit til at skolene klarer selv.

530 Venstre mener avsluttende eksamener spiller en viktig rolle i den
531 videregående opplæringen, både fordi de har en pedagogisk verdi for
532 elevene og fordi de motvirker mulige urettferdigheter i
533 standpunktkarakterene. Venstre vil derfor endre eksamensordningen og
534 sørge for mer egnede måter å måle elevers kunnskap etter endt
535 opplæring. Dagens trekkordning har flere uheldige sider, blant annet at
536 den er uforutsigbar for elevene og kan virke urettferdig. Den bør erstattes
537 med obligatorisk avsluttende eksamen i alle fag. Med en mer modulbasert
538 undervisning der fagene samles til enkeltår eller -semestre vil det være
539 mulig å spre disse eksamenene utover hele skoleløpet fremfor å samle
540 dem i tredje klasse.

541 Flere som fullfører yrkesfaglig opplæring må få læreplass. Mens nesten én
542 av fem søkere stod uten læreplass ved utgangen av 2022, oppga NHO-
543 bedrifter i Kompetansebarometeret for 2022 et udekket behov for 2600
544 lærlinger. For å tette dette gapet mellom behov og muligheter, mener
545 Venstre det er nødvendig å gi lærlingebedrifter større fordeler av å ta inn
546 lærlinger. Tilsvarende må det stilles krav til bedrifter til oppfølging av
547 lærlingene. Dette bør skje i samspill mellom utdanningstiltakene og
548 bedriftene. Også staten, fylkeskommunene og kommunene må forplikte
549 seg til å ta imot flere lærlinger enn de gjør i dag.

550 Mange skoler som tilbyr yrkesfaglige studieretninger har ikke tilgang på
551 moderne utstyr som tilsvarer det elevene vil bruke når de er lærlinger.
552 Dette gjør at en større del av læretiden enn nødvendig går med til
553 grunnleggende opplæring i bruk av ulike verktøy og utstyr. Venstre vil
554 derfor innføre en gaveforsterkningsordning der næringslivet kan bidra til å
555 heve kompetansen til de elevene som skal bli lærlinger gjennom gaver til
556 fylker og skoler, og beløpet som gis utløser en tilleggsbevilgning fra
557 staten.

558 Et år på folkehøgskole er for mange som går ut av videregående
559 undervisning et viktig bidrag til læring, modning og bevissthet rundt
560 fremtidige valg. Folkehøgskoler er også en god måte å samle unge
561 mennesker med forskjellig bakgrunn på. De er en viktig arena for
562 inkludering, og vi vil derfor gjøre tilbudet enda bedre for mennesker med
563 funksjonsvariasjoner.

564 Erfaringer fra Danmark viser at folkehøgskolene kan bidra til økt
565 gjennomføring i høyere utdanning. Venstre vil opprettholde dette

566 tilbudet, og er positive til opprettelse av nye folkehøgskoler med ulike
567 profiler. Vi vil videre tilrettelegge for at folkehøgskoler blir brukt i arbeid
568 med å integrere enslige mindreårige, blant annet som et alternativ til
569 asylmottak, og gi bedre informasjon til minoritetsgrupper om
570 folkehøgskoler for å øke rekrutteringen fra denne gruppen.

571 **Venstre vil:**

- 572 ● Innføre et tak for antall elever i faste undervisningsgrupper.
- 573 ● Ha mer bruk av modulfag, og innføre obligatorisk avsluttende
574 eksamen i alle fag.
- 575 ● Innføre forsøksordninger med nivåinndelinger i flere fag enn
576 matematikk.
- 577 ● Styrke dybdelesingen og arbeidet med konsentrasjon gjennom hele
578 skoleløpet, slik at elevene blir studieforbredte.
- 579 ● Beholde en egen karakter i sidemål.
- 580 ● Øke lærlingtilskuddet til bedrifter som tar inn lærlinger.
- 581 ● Sørge for at private bedrifter, kommuner, fylkeskommuner og staten
582 tar inn flere lærlinger.
- 583 ● Gjøre treparts bransjeprogram til standard for yrkesbasert
584 kompetanseheving.
- 585 ● Styrke veiledningstjenesten på videregående skoler.
- 586 ● Gi oppfølging ved overgangen til videregående undervisning og
587 læreplass for de elevene som trenger det.
- 588 ● Stanse vilkårlige narkotikarazziaer og ulovlig rustesting i skolen.

589 **Lærersatsning**

590 Lærerne er den aller viktigste faktoren for å gi alle barn en god skolegang.
591 Faglig kvalifiserte og personlig egnede lærere med pedagogisk trygghet
592 kan utgjøre forskjellen på om en barneskoleelev lærer det som skal til for å
593 mestre overgangen til ungdomsskolen, eller blir hengende etter på en
594 måte som er svært krevende å ta igjen i tenårene. Venstre vil derfor støtte
595 lærerne og skolelederne ved å gi dem tillit til å utføre jobben på den måten
596 som passer best på deres skole og for deres elever.

597 Alle lærere må ha mulighet til å ta nødvendig etter- og videreutdanning,
598 og dette tilbudet må tilpasses bedre til skolesituasjonen enn det som er
599 tilfelle i dag. Venstre går inn for å lovfeste retten til å få undervisning av
600 utdannet personale. Dette er blant annet viktig for å øke skolenes evne til å

601 motvirke reproduksjon av sosiale forskjeller. Læreryrket må sertifiseres, og
602 Venstre vil også beskytte undervisningstitlene lærer, barnehagelærer,
603 adjunkt og lektor.

604 For mange lærere, barnehagelærere, adjunkter og lektorer forlater skolen
605 og barnehagen. De siste årene har også søkningen til lærerutdanningene
606 gått ned. Venstre tar lærernes krav om bedre lønns- og arbeidsvilkår på
607 alvor, og har som mål å reversere bemanningsproblemene i norske
608 barnehager og skoler. Vi vil derfor bygge ut satsingen på praktisk-
609 pedagogisk utdanning for å sørge for tilgang til flere faglig kvalifiserte
610 lærere med ulik faglig bakgrunn. I tillegg vil vi bidra til å skape nye
611 karriereveier som er koblet til aktivitet på skolen, for at ikke lærere etter 16
612 år må forlate klasserommet for å få faglig påfyll eller høyere lønn.

613 **Venstre vil:**

- 614 ● Innføre kompetansekrav for lærere i flere fag i grunnskolen.
- 615 ● Øke kompetansekravene for lærerne i videregående opplæring.
- 616 ● Sertifisere læreryrket og beskytte titlene barnehagelærer, lærer,
617 adjunkt og lektor.
- 618 ● Utvide PPU-ordningen med flere plasser for å bøte på
619 lærermangelen og for å ha en «rask» vei inn i yrket med allerede
620 opparbeidet fagkompetanse.
- 621 ● Supplere masterkravet til PPU med alternativt krav om tre års
622 praksis.
- 623 ● Styrke etter- og videreutdanningstilbudet til lærerne, og sørge for
624 at tilbudet som gis er relevant for fagene det undervises i.
- 625 ● Utvide ordningen med sletting av studielån for lærere til å omfatte
626 også barnehagelærere og alle andre med godkjent lærerutdanning.
- 627 ● Gi lærere bedre tid til å være kontaktlærere.

628 **Høyere utdanning**

629 Norge skal være et land der muligheten til å ta høyere utdanning er
630 tilgjengelig for alle deler av befolkningen. Enten det handler om å løse
631 klimakrisen, bidra til bærekraftig omstilling, skape nye grønne
632 arbeidsplasser med internasjonal konkurransekraft, forebygge pandemier
633 eller løse konflikter mellom nasjoner og interessegrupper, er kunnskap,
634 kompetanse og forskning avgjørende virkemidler. Venstre vil at alle skal ha

635 mulighet til å ta høyere utdanning, uavhengig av bosted, økonomiske
636 forutsetninger og sosial bakgrunn.

637 Dagens opptakssystem for høyere utdanning bidrar i for liten grad til å gi
638 mennesker med ulike evner og talenter mulighet til å utdanne seg innenfor
639 fagene de ønsker. Mange studielinjer er preget av høy karakterinflasjon,
640 ettersom karakterene fra videregående skole er det eneste kriteriet
641 søkerne til disse linjene vurderes etter. Venstre vil derfor modernisere
642 opptakssystemet, blant annet ved å gå bort fra ordningen med
643 tilleggspoeng, med unntak av poeng for realfag og førstegangstjeneste.

644 Venstre vil at 20 % av studieplasser tildeles etter en mer sammensatt
645 vurdering enn karaktersnitt alene. Innenfor denne kvoten bør universiteter
646 og høyskoler for eksempel kunne vekte karakterer fra de forskjellige
647 fagene ulikt i beregningen av gjennomsnittet, åpne for bruk av
648 opptaksprøver og andre metoder for å vurdere søker på et mer individuelt
649 grunnlag. Innenfor denne kvoten kan det også åpnes for å prioritere
650 søkere på bakgrunn av kjønn der kjønns mangfold er et viktig og uttalt mål
651 i den aktuelle profesjonen.

652 Den høyere utdanningen har en rekke mål som er viktige for både
653 samfunnet og enkeltindividet. Blant annet skal den sette mennesker i
654 bedre stand til å nå sine egne mål for karriereutvikling og livskvalitet, bidra
655 til å gi næringslivet tilgang på kompetansen bedriftene har behov for og gi
656 oss kunnskap til å videreutvikle samfunnet i en mer bærekraftig retning. At
657 alle studenter får undervisning av høy kvalitet er avgjørende for å nå alle
658 disse målene.

659 På de forskningsbaserte studieinstitusjonene er det i dag forskere som
660 står for en stor del av undervisningen. Dette bidrar til å gi studentene
661 kunnskap som ligger i front av utviklingen, men det går også på
662 bekostning av forskernes tid til å forske. Det er heller ikke nødvendigvis en
663 sammenheng mellom hvem som er de beste forskerne og de beste
664 pedagogene. Venstre vil derfor åpne for at høyskolelektorer står for en
665 større del av undervisningen også på universiteter, basert på
666 studieopplegg som er utarbeidet av forskningsmiljøene ved disse
667 undervisningsinstitusjonene.

668 For at høyere utdanninger skal være tilgjengelig for alle, må studentenes
669 økonomiske situasjon bedres. Å ha en deltidsjobb ved siden av studiene

670 kan for mange være en god måte å skaffe seg yrkeserfaring og en
671 romsligere økonomi, men det må også være mulig å studere på heltid.
672 Venstre vil derfor øke studiestøtten til 1,5 G (ca. 178 000,- i 2023) og sikre
673 ordninger som gir studielån til påfyll av kunnskap og kompetanseheving.

674 Undersøkelser av studenters helsesituasjon, særlig utviklingen i psykisk
675 helse, gir grunn til bekymring. Venstre vil sikre Studentsamskipnadene
676 forutsigbar finansiering slik at de kan tilpasse nivået på helse- og
677 mestringstjenestene de tilbyr etter behovet som finnes, og styrke
678 bevilningene til det psykiske helsetilbudet til studenter.

679 Studenter som har eller får barn i studietiden, bør også få økt studiestøtte.
680 Studenter med rett på dagpenger bør kunne motta dette også mens de
681 studerer, og denne støtten bør inngå som en del av inntektsgrunnlaget
682 deres i Lånekassen.

683 Det må bygges langt flere studentboliger for å dekke en større del av
684 behovet, både i de store byene og på mindre steder med høyskoler eller
685 universiteter. For å få fart på utbyggingen av studentboliger, vil Venstre gi
686 studentsamskipnadene fritak fra kommunal eiendomsskatt, heve
687 tilskuddssatsen og gjøre studentbolig til et eget reguleringsformål etter
688 Plan- og bygningsloven. Vårt mål er å bygge minst 3 000 nye
689 studentboliger i året, og på sikt kunne tilby studentbolig til 20 % av alle
690 studenter i Norge.

691 Lærerutdanningen er spesielt viktig for å gi dagens barn og unge
692 opplæring som varer hele livet. I dag er søkertallene til lærerutdanningen
693 for lave, og utdannelsen må derfor gjøres mer relevant og attraktiv for de
694 som har potensial til å bli gode lærere. Avstanden mellom lærerutdannere,
695 ledelsen på skolene og lærerne og elevene må gjøres mindre. Venstre vil at
696 lærerutdannerne skal ha jevnlig praksis i skolen, for å holde faglig kontakt
697 med profesjonen og feltet de utdanner studenter til.

698 Norske studenter som tar hele eller deler av utdanningen sin i utlandet,
699 bidrar med nye perspektiver, oppdatert kunnskap og erfaringer som kan
700 komme hele samfunnet vårt til gode. Venstre vil gjøre det enklere å få
701 godkjent en utenlandsk grad i Norge, og sørge for at alle studenter ved
702 norske universiteter og høyskoler får mulighet til å gjennomføre et
703 utvekslingsprogram.

704 At studenter fra andre land velger å komme til Norge er en ubetinget
705 fordel for både vår egen kunnskapssektor og for studentene det gjelder.
706 For å tiltrekke oss flere utenlandske studenter vil Venstre gjeninnføre
707 gratisprinsippet for studenter fra land utenfor EØS, og gjøre det enklere å
708 fullføre påbegynt utdanning fra andre land i Norge.

709 Venstre vil legge til rette for at flere kan ta videreutdanning og få
710 kunnskapspåfyll gjennom et langt arbeidsliv. Flere desentraliserte
711 utdanningstilbud på alle nivåer er nødvendig for å lykkes med å utvikle
712 kunnskap, fremme næringsutvikling og gjøre det mulig å skape seg et
713 godt liv over hele landet. Venstre vil bruke arbeidslivet som
714 utdanningsarena ved å videreutvikle og styrke bransjeprogramordningen,
715 og gi småbedrifter skattefradrag for å finansiere videreutdanning for
716 bedriftens ansatte.

717 For å dekke behovet for høyt kvalifisert fagpersonell i det norske
718 arbeidslivet, og gi fagarbeidere mulighet til å styrke sin kompetanse
719 jevnlig gjennom hele karrieren, vil Venstre åpne for å godkjenne høyere
720 yrkesfaglig utdanning til nivå 8 (tilsvarende doktorgrad) i det nasjonale
721 kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (NKR).

722 **Venstre vil:**

- 723 ● Øke studiestøtten til 1,5 G.
- 724 ● Gi studenter flere sosiale rettigheter og økt studiestøtte til foreldre.
- 725 ● Dimensjonere utdanningstilbudet mer i tråd med fremtidens
726 næringslivs behov.
- 727 ● Gjeninnføre gratisprinsippet for studenter fra land utenfor EØS.
- 728 ● Gi Universitetene tilbake myndigheten til å opprette og avvikle
729 studiesteder.
- 730 ● Gjøre det enklere for utenlandskutdannede, både norske og andre, å
731 få jobb i Norge.
- 732 ● Sikre at studenter som utdanner seg i utlandet har forutsigbarhet i å
733 få utdanningen godkjent i Norge.
- 734 ● Avskaffe tilleggspoeng, med unntak av realfag og
735 førstegangstjeneste, i opptak til høyere utdanning, men ha en kvote
736 på 20 % av studieplassene som tildeles etter en mer sammensatt
737 vurdering.
- 738 ● Styrke Utviklingsmidlene for fleksible og desentraliserte
739 utdanningstilbud.

- 740 ● Integrere den norske høyere fagutdanningen med det europeiske
741 systemet, herunder European Credit Transfer System (ECTS).
- 742 ● Styrke satsingen på fagskolene og bygge ut høyere yrkesfaglig
743 utdanning til øverste nivå i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket.
- 744 ● Gjøre lærerutdanningen mer relevant ved å gi lærerutdannerne mer
745 praksis i skolen.

746 **Forskning**

747 Venstre vil ha mer og friere forskning. Vi har tiltro til den enkelte forskeren
748 og forskningsinstitusjonen og ønsker oss selvstendige og uavhengige
749 forskningsmiljøer. Kunnskapen vi trenger skapes best gjennom å hegne
750 om den akademiske friheten, satse på grunnforskningen, og sikre mer
751 internasjonalt samarbeid.

752 Kvaliteten i universitets- og høyskolesektoren har gått opp de siste
753 tiårene. Reformen har både hevet kvaliteten og økt antall publikasjoner, og
754 innskrenket institusjonenes frihet til å styre og regulere egen virksomhet.
755 Vi mener at det er viktig å ivareta institusjonenes frihet, og at denne ikke
756 kan innskrenkes ytterligere. Institusjonene må gis mer rom og tillit til selv
757 å finne de beste løsningene for å forbedre studie- og forskningskvaliteten.

758 Institusjonenes frihet er grunnleggende for å ivareta forskningens
759 uavhengighet. Den frie forskningen er viktig for å produsere ny kunnskap
760 og bedre rekruttering. Dette forutsetter solide og forutsigbare
761 grunnbevilgninger til universiteter og høyskoler. Venstre støtter også
762 opprettelsen av flere private stiftelser og fond for forskning, slik at
763 spesielt unge forskere får flere finansieringskilder.

764 Vi vil at Norge skal være en fullverdig deltaker i alle EUs
765 rammeprogrammer for forskning og innovasjon. Aktiv deltakelse i
766 internasjonalt forskningssamarbeid er avgjørende for å løse felles
767 utfordringer. Norske forskningsinstitusjoner konkurrerer på det
768 internasjonale markedet om de beste forskerne. Akademisk frihet gjør det
769 attraktivt for utenlandske forskere å etablere seg i Norge, noe som er med
770 på å styrke vår konkurransekraft. Venstre vil derfor åpne for mer
771 arbeidsinnvandring fra land utenfor det europeiske økonomiske
772 samarbeidsområdet (EØS). I tillegg vil vi innføre en ordning med
773 forskervisum for å gi flere akademikere muligheten til å arbeide i Norge.

774 Klimakrisen er vår største globale utfordring, og vi vil at neste nasjonale
775 langtidsplan for forskning og høyere utdanning skal koble Norges
776 klimautslippsmål med norsk forskning og innovasjon.

777 Kunnskap må gjøres så tilgjengelig som mulig for alle. Vi vil gi mer åpen
778 tilgang til forskningsresultater, slik at både folk og bedrifter kan få tilgang
779 på offentlig finansierte forskningsresultater.

780 **Venstre vil:**

- 781 ● Hegne om den frie forskningen og den akademiske ytringsfriheten.
- 782 ● Grunnlovsfeste den akademiske friheten.
- 783 ● Øke de statlige bevilgningene til grunnforskning.
- 784 ● Innføre nye modeller og spleiselag for forskning som skjer i
785 samarbeid med bedrifter.
- 786 ● Styrke norsk som fagspråk.
- 787 ● At 3 % av BNP skal gå til forskning, hvorav 1,25 % fra staten.
- 788 ● Sikre flere faste jobber for forskere.
- 789 ● Legge til rette for flere finansieringskilder for norske forskere, for
790 eksempel private fond og stiftelser.
- 791 ● Gi Forskningsrådet en tydeligere rolle som regjeringens
792 forskningspolitiske rådgiver, og mindre som forvaltningsorgan.
- 793 ● Utvide tilgangen på offentlig finansierte forskningsresultater for folk
794 og bedrifter.
- 795 ● Opprette et statlig forskningssenter for alternativer til dyreforsøk.

Kapittel 3 – Arbeid og velferd

797 Arbeid gir økonomisk frihet og mulighet til å utvikle seg som menneske og
798 medborger. Gjennom arbeid bidrar vi til fellesskapet og til egen og andres
799 velstand. For mange er arbeidsplassen det viktigste fellesskapet vi deltar i
800 utenfor familien. Fordi det i årene framover vil bli mangel på arbeidskraft,
801 må veien inn i arbeidslivet bli så enkel som mulig. Samtidig må vi sørge for
802 å ha et godt velferdstilbud med et sosialt sikkerhetsnett for de som av
803 ulike årsaker faller utenfor eller ikke har mulighet til å delta fullt ut i
804 arbeidslivet.

805 **Arbeidsliv**

806 En av de største utfordringene i dagens arbeidsliv er utenforskap. Altfor
807 mange blir stående utenfor arbeidslivet, selv om de er arbeidsføre og
808 ønsker å bidra. Venstre vil derfor kjempe for et trygt og fleksibelt
809 arbeidsliv som er tilpasset ulike behov og dermed gir plass til flere.

810 Arbeidstakere skal beskyttes mot useriøse arbeidsgivere. For å oppnå
811 dette er det behov for både sterke fagforeninger og et lovverk som sikrer
812 gode lønns- og arbeidsvilkår for alle som jobber i Norge. Det er spesielt
813 viktig for å beskytte de som utsettes for sosial dumping i arbeidslivet,
814 fordi de i mange tilfeller ikke har en fagforening å støtte seg på.

815 Samarbeid og konfliktløsning mellom partene i arbeidslivet har bidratt til
816 at Norge har et lavere konfliktnivå om lønnsforhandlinger og andre
817 arbeidsvilkår enn andre land. For at trepartssamarbeidet mellom stat,
818 arbeidsgiver og arbeidstaker skal fungere godt, er det viktig at
819 arbeidstakere har frihet til å organisere seg i de fagforeningene de ønsker
820 å være medlem i. Samtidig er det viktig å verne om de ikke-organisertes
821 rettigheter.

822 Arbeidslivet er i stadig endring. Stadig flere arbeidstakere ønsker større
823 påvirkning over sin arbeidshverdag. Ny teknologi gjør det mulig for stadig
824 flere å jobbe hjemmefra, og dermed oppnå en mer fleksibel
825 arbeidshverdag. Dagens arbeidsmiljølov er lite tilpasset et slikt
826 arbeidsmarked, og Venstre vil derfor justere arbeidsmiljøloven for å gi økt
827 fleksibilitet for både arbeidstakere og arbeidsgivere.

828 Det er viktig for et trygt og godt arbeidsliv at arbeidstidens lengde er
829 regulert. Hovedregelen om tillatt arbeidstid per dag og uke bør ligge fast.
830 Flere yrker og sektorer har imidlertid behov for en større fleksibilitet enn
831 det dagens arbeidsmiljølov åpner for. Dette gjelder for eksempel
832 arbeidsplasser der langturnuser kan være gunstig, eller der
833 aktivitetsnivået er konjunktur- og sesongbasert. Også i virksomheter som
834 må være døgnbemannet og der det trengs deltidstillinger for å få en
835 helgeturnusordning til å gå opp, kan endringer i arbeidstidsberegningene
836 bidra til å gi flere mulighet til å jobbe i større stillingsbrøker. Venstre vil
837 utrede om dagens arbeidstidsbestemmelser er i tråd med behovet for
838 tilpasning for den enkelte arbeidstaker, og vurdere om det i større grad
839 bør være rom i arbeidstidsbestemmelsene for at arbeidstaker tar i bruk en
840 tidskonto som gir arbeidstakere større råderett over hvordan de fordeler
841 den avtalte arbeidstiden.

842 Venstre ønsker å beholde dagens ordning med at avvik fra
843 arbeidsmiljøloven må forhandles frem i tariffavtaler, men utvide adgangen
844 til å inngå slike avtaler lokalt på den enkelte arbeidsplass. Vi vil også
845 modernisere dagens regelverk når det gjelder mulighet til å dispensere fra
846 hovedregelen og se arbeidstiden samlet over en lengre periode (såkalt
847 gjennomsnittsberegning).

848 Geografien legger ikke like store begrensninger på hvordan arbeid
849 organiseres som for bare få år siden, noe som kan gjøre det enklere å
850 bosette seg ulike steder i landet. Venstre vil derfor gjennomgå
851 arbeidsmiljøloven med tanke på å identifisere barrierer mot et mer
852 stedsnøytralt arbeidsliv, oppdatere yrkesskadelovgivning slik at skader
853 i forbindelse med arbeid utenfor arbeidsplassen dekkes og utvide tilbudet
854 om fjernarbeidsplasser som "Statens hus" i flere kommuner. Flere
855 offentlige stillinger bør lyses ut uten krav til fysisk tilstedeværelse på et
856 gitt geografisk område.

857 Vi lever lenger, og holder oss friskere enn generasjonene før oss. Det
858 finnes mange ulike måter eldre kan bidra i arbeidslivet på, og Venstre vil at
859 de skal ha den muligheten. Vi ønsker å myke opp begrensningene blant
860 annet knyttet til aldersgrense i sykelønnsordningen, opptjening av
861 alderspensjon og oppsigelsesvern, slik at eldre arbeidstakere ikke mister
862 rettigheter ved å stå lengre i jobb. Ordningen med "pensjonistlønn" og
863 andre regler for avkorting av pensjon som følge av lønnsarbeid bør
864 gjennomgås med tanke på å gjøre det mer attraktivt å stå lenger i jobb.

865 Aldersgrenser bør som hovedregel legges på bestemte oppgaver, og ikke
866 hele sektorer eller yrkesgrupper.

867 Faste ansettelser skal være hovedregelen i det norske arbeidslivet. Dette
868 er viktig for arbeidstakeren, og for bedriftenes behov for stabil
869 arbeidskraft. I en del tilfeller er det likevel behov for å ansette mennesker
870 midlertidig, for eksempel i forbindelse med nyetableringer, omstillinger
871 og innovasjonsprosjekter. For mange vil dette også kunne fungere som en
872 inngangsport til arbeidslivet, spesielt for grupper som har utfordringer
873 med å få innpass.

874 Venstre mener derfor at det bør gjeninnføres en generell adgang til
875 midlertidig ansettelse, under strenge vilkår. Arbeidstakers rett til fast
876 stilling etter å ha vært midlertidig ansatt bør inntre etter to år i stedet for
877 dagens regel om tre år.

878 Alt arbeid skal skje innenfor lovlige rammer. Da må det være enkelt å drive
879 seriøst og arbeidslivskriminalitet må bekjempes. Venstre vil gjøre det så
880 enkelt og sikkert som mulig for varslere å stå fram om lovstridige eller
881 uetiske forhold i arbeidslivet.

882 Ofrene for arbeidslivskriminalitet utsettes ofte for lønnstyveri, risikofyllt
883 arbeid og innkvartering i helsefarlige boliger. En del arbeidstakere er også
884 utsatt for ID-tyveri, er i ufrie relasjoner med arbeidsgiver og er utsatt for
885 vold, eller trussel om vold på en måte som kommer inn under forbudet mot
886 tvangsarbeid. Det gjør varsling viktig. I tråd med at kriminaliteten blir
887 stadig mer kompleks må innsatsen som gjøres styrkes og
888 profesjonaliseres.

889 **Venstre vil:**

- 890 ● Åpne for mer bruk av lokale forhandlinger om arbeidstid.
- 891 ● Utrede hvordan man kan lage avtaler om individuelle tidskontoer for
892 å legge bedre til rette for fleksible arbeidstidsløsninger.
- 893 ● Styrke arbeidet med å bekjempe arbeidslivskriminalitet, slik at flere
894 forhold avdekkes og får konsekvenser.
- 895 ● Motarbeide ufrivillig deltid, samtidig som medarbeidere med
896 redusert arbeidsevne og andre som ønsker det får tilbud om
897 deltidsstillinger.
- 898 ● Gjennomgå regelverket for fjernarbeid for å gjøre det mer tilpasset
899 dagens muligheter til hjemmekontor m.m..

- 900 ● Innføre en generell adgang til midlertidig ansettelse og gi rett på
901 fast stilling etter to år som midlertidig ansatt.
- 902 ● Oppheve det geografiske forbudet mot innleie i byggebransjen.
- 903 ● At særaldersgrenser skal knyttes til oppgaver, ikke yrkesgrupper.
- 904 ● Styrke varslernes stilling.

905 **Velferd**

906 Det viktigste vi kan gjøre for å sikre et bærekraftig og solid
907 velferdssamfunn for fremtiden, er å gi flere muligheten til å delta i
908 arbeidslivet. Mangel på riktig kompetanse og helseutfordringer er to av de
909 viktigste årsakene til å stå uten jobb. Alt for mange personer med
910 funksjonsnedsettelse og kronisk syke står ufrivillig utenfor arbeidslivet.
911 Selv om mange av disse er godt kvalifiserte, kan de møte barrierer som
912 manglende tilrettelegging, holdninger og arbeidsgivere som mangler
913 kunnskap om og trygghet for å ansette. At flere får tilgang til arbeidslivet
914 er viktig både for samfunnet og for den enkelte.

915 For at flere skal kvalifisere seg til arbeid, vil Venstre gjøre det enklere å
916 kombinere deltidsarbeid og studier, og samarbeide med partene i
917 arbeidslivet om kvalifiserende tiltak.

918 Noen trenger hjelp til å komme i arbeid gjennom ulike
919 arbeidsmarkedstiltak, men ulike mennesker trenger ulike metoder og
920 tiltak for å lykkes.

921 For å gi flere med helseproblemer muligheten til å arbeide, vil Venstre
922 videreføre ordningen med gradert uføretrygd og jobbe for at det skal bli
923 enklere å kombinere deltidsarbeid og trygdeytelser. Lønnstilskudd til
924 bedrifter som ansetter unge arbeidsledige og personer med
925 funksjonsnedsettelse kan også bidra til at flere får muligheter i
926 arbeidslivet.

927 Sykefravær kan være en stor belastning både for dem som er syke, og for
928 samfunnet. Norge har både verdens mest generøse sykelønnsordning og
929 verdens høyeste sykefravær. Derfor vil Venstre gjennomføre endringene
930 som ble foreslått av Sysselsettingsutvalgets ekspertgruppe. Venstre
931 mener en slik omlegging av systemet for sykemeldinger vil kunne styrke
932 arbeidslinjen, øke verdiskapingen og inkludere flere i arbeidslivet.

933 Venstre mener sykepengeperioden fremdeles skal være 12 måneder for
934 den som er 100 prosent sykemeldt. Dersom man er delvis sykemeldt
935 (gradert sykemelding) kan den totale perioden utvides til 18 måneder.
936 Dersom man har gode utsikter til å komme tilbake til full jobb, kan
937 perioden utvides ytterligere til maksimalt 24 måneder.

938 Sykepengesatsen skal som i dag være 100 prosent for alle, men bare de
939 første seks månedene av sykemeldingsperioden. Ved 100 prosent
940 sykmelding blir satsen satt ned til 80 prosent etter seks måneder. Ved
941 bruk av gradert sykmelding vil satsen forbli 100 prosent i inntil 12
942 måneder. Dersom man forlenger sykemeldingen utover 12 måneder, blir
943 satsen satt ned til dagens AAP-sats.

944 Venstre ønsker at perioden der arbeidsgiver dekker alle sykepengeutgifter
945 reduseres fra dagens 16 dager til 7 dager. Til gjengjeld skal arbeidsgiver, i
946 resten av sykefraværet, dekke 10 prosent av sykepengene opp til 50
947 prosent av fulle sykepenger, og 25 prosent av sykepengene mellom 50 og
948 100 prosent av fulle sykepenger. For å skjerme småbedrifter der langvarige
949 sykefravær blant enkeltmedarbeidere kan medføre en svært stor
950 økonomisk belastning, bør den allerede eksisterende
951 skjermingsordningen for småbedrifter i sykelønnsystemet utvides og
952 tilpasses den nye ordningen.

953 Venstre vil beholde grensen på 3 år for AAP, men fortsatt gi mulighet for
954 utvidelse hvis avklaringen ikke er fullført og utvide adgangen til
955 opptrapping innenfor ordningen.

956 **Venstre vil:**

- 957 • Gjøre det enklere å kombinere arbeid med uføretrygd og andre
958 ytelser, slik at flere får brukt restarbeidsevnen sin i arbeidslivet.
- 959 • Fjerne urimelige krav om tilbakebetaling av trygd for personer som
960 kommer tilbake i arbeidslivet.
- 961 • Reformere sykelønnsordningen etter modell foreslått av
962 ekspertgruppen til Sysselsettingsutvalget 2019.
- 963 • Øke andelen VTA-O plasser slik at flere personer med
964 funksjonsnedsettelse kan få muligheter til varig tilrettelagt arbeid i
965 ordinært arbeidsliv.
- 966 • Gi NAV lokal handlefrihet til å teste ut arbeidsorientert uføretrygd i
967 samarbeid med lokale arbeidsgivere, bl.a. ved å gi tilskudd til lønn.

- 968 • Gjennomgå håndhevelsen av diskrimineringsloven, med mål om at
969 flere med funksjonsnedsettelse kalles inn til jobbintervju.
- 970 • Stille krav til universell utforming av arbeidsplasser og IKT-systemer
971 i likestillings- og diskrimineringsloven.
- 972 • Opprette et sosialt investeringsfond med særskilt ansvar for å
973 forebygge utenforskap og bidra til arbeidsinkludering.
- 974 • Sikre at universell utforming er et grunnleggende krav i alle
975 offentlige anbud.
- 976 • Sørge for at hjelpemidler fortsatt er hjemlet i folketrygden, redusere
977 saksbehandlingstiden og sikre fullgod tilgang til akuttreparasjon av
978 hjelpemidler.
- 979 • Styrke NAVs arbeidsformidling rettet mot mennesker over 55 år.
- 980 • Fjerne det statlige bidraget til AFP-ordningen.

981 NAV

982 NAV skal være et sikkerhetsnett for folk som i kortere eller lengre perioder
983 har behov for økonomisk støtte fra fellesskapet. NAV arbeider også med
984 dem som er varig utenfor arbeid eller utdanning. Denne gruppen er
985 dessverre i vekst, Spesielt bekymringsfullt er det at stadig flere unge blir
986 uføre. Det er viktig alle får en sjanse til å delta i arbeidslivet, også i tilfeller
987 der det trengs mye tilrettelegging.

988 Mange familier med barn har sammensatte problemer og bruker mye tid
989 og krefter på å forholde seg til NAV, skole, barnevern og ulike deler av
990 helsevesenet. Det trengs mye bedre samarbeid og samordning, og det
991 trengs stor vekt på forebyggende arbeid. NAV må åpne seg opp, arbeide
992 helhetlig og vri arbeidet mer mot sosialt arbeid. Barn og unge må få
993 muligheten til å delta i fritidsaktiviteter og andre fellesskap, uavhengig av
994 familiens økonomiske forutsetninger.

995 **Venstre vil:**

- 996 ● At både den statlige og den kommunale delen av NAV i større grad
- 997 tar i bruk hele virkemiddelapparatet for å unngå passiv utbetaling av
- 998 ytelse og heller hjelpe folk til aktivitet og et bedre liv.
- 999 ● At NAV ansetter helhetskoordinatorer som kan hjelpe familier med
- 1000 sammensatte problemer uavhengig av ytelse.
- 1001 ● Utvide åpningstidene i lokale NAV-kontor.
- 1002 ● Forenkle språket i brev som NAV sender ut slik at folk forstår hva
- 1003 som står der
- 1004 ● Forenkle ordningene i NAV.

1005 **Sosial boligpolitikk**

1006 Å ha et sted å bo er grunnleggende for trygghet, velferd og frihet. Venstre

1007 vil ha et boligmarked som er mer tilgjengelig for nyetablerte uten arv og

1008 formue. Vi vil bygge flere boliger tilpasset førstegangskjøpere slik at flere

1009 har mulighet til å komme inn på boligmarkedet.

1010 Noen har større vanskeligheter på boligmarkedet enn andre, enten på

1011 grunn av helse, fattigdom eller fordi de er i en livsfase der de har spesielle

1012 behov. Derfor trenger vi en sosial boligpolitikk. Venstre vil sørge for at

1013 Husbanken har tilstrekkelige lånerammer for startlån og bostøtte for

1014 vanskeligstilte på boligmarkedet, og at kommunene har gode rammer for

1015 tilpassede boliger for folk med funksjonsnedsettelse, folk med

1016 rusproblemer og/eller psykiske lidelser, flyktninger og andre. Vi vil også

1017 legge til rette for flere boligkjøpsmodeller som leie-til-eie, ettersom det

1018 gir lettere tilgang til boligmarkedet for enkelte grupper.

1019 **Venstre vil:**

- 1020 ● Øke lånerammene til Husbanken.
- 1021 ● Legge til rette for flere boligkjøpsmodeller som leie-til-eie.
- 1022 ● Sørge for flere tilrettelagte boliger for mennesker med
- 1023 funksjonsnedsettelse og andre grupper med særskilte behov.
- 1024 ● Gjøre det enklere å få tidlig tildeling av studieplass for studenter
- 1025 som trenger tid for å skaffe tilpasset bolig i en ny kommune.
- 1026 ● Fjerne egenkapitalkravet for førstegangskjøpere.

1027 Integrering

1028 Arbeidsinnvandring er et gode både for de som får mulighet til å skape seg
1029 et nytt liv i et annet land, og for samfunnet som får tilgang på arbeidskraft
1030 og kompetanse det behøver. Deltakelse i arbeidslivet er dessuten det
1031 viktigste virkemiddelet for integrering av mennesker som kommer til
1032 Norge som flyktninger eller asylsøkere. Venstre vil derfor videreføre
1033 dagens satsing på integrering gjennom arbeidsdeltakelse, og åpne det
1034 norske arbeidslivet for grupper som i dag står utenfor.

1035 Norge har i flere tiår vært avhengig av, og nytt godt av, å være del av det
1036 europeiske systemet der det er mulig å bosette seg der man selv ønsker. I
1037 dag ser vi imidlertid at arbeidsinnvandringen fra EU- og EØS-landene
1038 avtar. For å sikre at vi også i fremtiden skal ha tilgang på kompetansen og
1039 arbeidskraften vi trenger, ønsker Venstre å utvide adgangen til at
1040 statsborgere fra land utenfor EU og EØS enklere skal få muligheten i det
1041 norske arbeidsmarkedet og samfunnet.

1042 Å lære seg norsk er avgjørende for å bli en del av arbeids- og samfunnsliv.
1043 Mange, særlig arbeidsinnvandrere, får til tross for dette ikke
1044 norskopplæring i dag. Vi vil bedre muligheten til norskopplæring også for
1045 de som i dag ikke kommer under integreringsloven, typisk
1046 arbeidsinnvandrere og familiegjenforente. En måte å gjøre dette på, er å
1047 innføre en prøveordning hvor arbeidstaker, arbeidsgiver og staten går
1048 sammen om å dekke kostnaden for deltakelse på modulbasert
1049 norskopplæring eller et tilpasset introduksjonsprogram. Dette er særlig
1050 viktig for å sikre oss nok ansatte innen helse- og omsorgssektoren i årene
1051 som kommer.

1052 En utfordring for alle innvandrere er å få tilstrekkelig og god nok
1053 informasjon om hvilke rettigheter og plikter en har i Norge og i norsk
1054 arbeidsliv. For å tilgjengeliggjøre denne informasjonen ønsker vi å utvikle
1055 en nasjonal veileder for hvordan man på best måte kan ta imot
1056 arbeidsinnvandrere og deres familier.

1057 Mye av integreringen skjer i møte med mennesker, og frivilligheten spiller
1058 en stor rolle i dette arbeidet. Venstre ønsker derfor å styrke
1059 tilskuddsordningen til integreringsarbeid i regi av frivilligheten.

1060 **Venstre vil:**

- 1061 ● Åpne for større grad av arbeidsinnvandring fra land utenfor EU og
1062 EØS ved å gjøre det lettere å få arbeidstillatelse.
- 1063 ● La studenter fra land utenfor EU og EØS som har studert i Norge få
1064 jobbe i inntil 1 år på studentvisum slik at de kan komme raskt inn i
1065 arbeidslivet.
- 1066 ● Redusere saksbehandlingstiden for familiegjenforening kraftig,
1067 også for norske statsborgere som flytter til Norge sammen med en
1068 utenlandsk partner.
- 1069 ● Innføre en ordning med kjærestevisum som gir norsk-utenlandske
1070 par muligheten til å bo 12 måneder sammen i Norge.
- 1071 ● Gjøre generell helseopplysning lettere tilgjengelig på flere språk,
1072 både digitalt og fysisk.
- 1073 ● Styrke dagens tilskuddsordning til integreringsarbeid i regi av
1074 frivilligheten.
- 1075 ● Øke bruken av tolk i NAV.

1076

Kapittel 4 – Helse og omsorg

1077

En god og tilgjengelig offentlig helsetjeneste er en hjørnestein i

1078

velferdsstaten. Helsetjenesten står overfor store utfordringer i årene som

1079

kommer. Kombinasjonen av flere eldre og færre i arbeidsfør alder vil sette

1080

tjenestene under sterkt press. Dette betyr at det kommer til å bli

1081

nødvendig å øke ressursbruken til helse og omsorg framover. Samtidig må

1082

det tenkes nytt om organisering, samarbeid mellom private og offentlige

1083

tjenester og den samlede ressursbruken for å sikre gode helsetjenester til

1084

alle som har behov for det.

1085

Venstre vil ha en sterk offentlig helsetjeneste, og mener det er

1086

bekymringsfullt at det offentlige strever med å rekruttere og holde på

1087

fagfolk. Samtidig mener Venstre at private aktører kan være et viktig

1088

supplement for å sikre valgfrihet og gi folk tjenester som utfyller det

1089

offentlige tilbudet og bidrar til mangfold og nytenking. For Venstre er det

1090

viktig å forebygge sykdom der det er mulig, og vi vil sørge for at alle tiltak i

1091

hele bredden av tjenester og innen det forebyggende arbeidet er basert

1092

på solid forskning.

1093

Sykehus

1094

Sykehusene skal levere tjenester av god kvalitet til riktig tid for

1095

pasientene, og samtidig være en god arbeidsplass for fagfolk. Alle som av

1096

ulike årsaker må behandles på et sykehus, skal bli møtt med verdighet og

1097

få tilstrekkelig oppfølging og behandling av høy kvalitet. For å oppnå

1098

dette, vil Venstre gjøre det mer attraktivt for kvalifiserte helsearbeidere å

1099

jobbe i den offentlige helsetjenesten. Venstre mener det er viktig å

1100

prioritere pasientnært arbeid.

1101

Mange som jobber i det offentlige helsevesenet opplever uholdbare

1102

arbeidsforhold og bytter til privat virksomhet. For å unngå at dette går

1103

utover sykehusenes evne til å gi alle pasienter god og forsvarlig

1104

behandling, vil Venstre blant annet øke lønnen til de som jobber i turnus,

1105

vurdere arbeidsdelingen mellom faggruppene og se på om flere

1106

faggrupper skal inn i sykehusene, samt utvide retten til medbestemmelse

1107

på arbeidsplassen. For det spesialiserte personellet på sykehusene, er det

1108

nødvendig å frigjøre tid slik at de kan prioritere det de er best til og som

1109

ikke kan utføres av andre ansatte.

1110 Størrelsen på sykehusene har betydning for faglighet og fornuftig styring.
1111 Venstre vil sikre sykehus som er store nok til at de kan rekruttere
1112 personalet de trenger og har et pasientgrunnlag som gir jevnlig trening på
1113 kritiske prosedyrer, samtidig som sykehusene ikke må bli så store at
1114 avstanden mellom ledelsen og det faglige personellet blir for stor.

1115 **Venstre vil:**

- 1116 • Forbedre helseforetaksmodellen for å sikre større demokratisk
1117 styring og kortere beslutningslinjer.
- 1118 • Gå gjennom arbeidsdeling mellom faggrupper og la flere faggrupper
1119 komme inn i sykehusene.
- 1120 • Ha en kritisk gjennomgang av arbeid som stjeler tid fra
1121 kjerneoppgavene til fagfolkene.
- 1122 • Gjennomgå arbeidsdelingen mellom spesialisthelsetjenesten og
1123 kommunene for å få til bedre samhandling.
- 1124 • Innføre formaliserte samarbeidsmodeller for høy-spesialisert
1125 medisin i Norden.
- 1126 • Gi et lønnsløft til dem som jobber i turnus.
- 1127 • Forbedre nasjonal sykehusplan slik at stortinget deltar aktivt i store
1128 investeringsbeslutninger.
- 1129 • Forbedre finansieringen knyttet til bygg og investeringer.

1130 **Fastleger**

1131 Fastlegeordningen er grunnmuren i et godt helsevesen. På sitt beste sikrer
1132 ordningen et stabilt forhold til en kompetent fastlege, og dette langvarige
1133 forholdet gir helsegevinster for pasienten. Men ordningen har vaklet de
1134 siste årene og vært preget av underfinansiering, slitne fastleger, sviktende
1135 rekruttering og lister uten lege. Mange steder har det ikke vært mulig å
1136 bytte lege. I noen kommuner har vaktbelastningen vært for stor. Hvis
1137 fastlegen mangler, øker presset på spesialisthelsetjenesten. Venstre vil
1138 sikre fastlegeordningen.

1139 **Venstre vil:**

- 1140 ● Ha en god finansiering av fastlegeordningen.
- 1141 ● Utvide ALIS-ordningen (Allmennleger i spesialisering) slik at det blir
- 1142 lettere å starte som fastlege.
- 1143 ● Tilby både kommunale stillinger og hjemler med næringsdrift.
- 1144 ● Begrense vaktbelastningen til fastlegene.
- 1145 ● Legge til rette for at andre yrkesgrupper kan avlaste fastlegen med
- 1146 noen oppgaver.

1147 **Eldre**

1148 Målet er at alle skal kunne være sjef i eget liv så lenge som mulig og sikres
1149 valgfrihet. Venstre vil sørge for gode tjenester i en fremtid med mindre
1150 tilgang på arbeidskraft enn i dag. Boligløsninger som fremmer trygghet og
1151 reduserer ensomhet er en vesentlig del av fremtidens eldrepolitikk. Et
1152 aktivt liv gir sosial støtte. En bredere omsorgstrapp må utvikles i alle
1153 lokalsamfunn. Eldre må kunne velge mellom ulike tilbydere av
1154 omsorgstjenester der det ligger til rette for det. God rehabilitering etter
1155 sykdom og funksjonsfall gjør at flere kan leve aktive liv hjemme lenger.
1156 Rehabiliteringen må komme raskt i gang, gjerne under sykehusoppholdet.

1157 Mange familier kan ha store omsorgsoppgaver som pårørende. For
1158 yrkesaktive pårørende er det et stort problem å få hverdagen til å gå opp,
1159 også økonomisk. Flere trenger hjelp til å holde seg friske og mestre
1160 daglige aktiviteter, uten at det samtidig blir flere til å utføre disse
1161 tjenestene. Vi må tenke nytt og gi rom for at kommunene prøver ut nye
1162 arbeidsmetoder.

1163 **Venstre vil:**

- 1164 ● Legge til rette for generasjonsboliger, senior- og eldrekollektiv og
- 1165 andre boformer som gir sosial støtte ved å bruke insentiver i
- 1166 Husbanken og krav i reguleringsplaner.
- 1167 ● Utvikle nye konsepter for samspill mellom generasjoner i
- 1168 eldreomsorgen, for eksempel ved å etablere boliger og botilbud for
- 1169 eldre i tilknytning til barnehager, skoler eller studentboliger.
- 1170 ● Ta i bruk trygghetsskapende teknologi og bedre hjelpemidler.
- 1171 ● Sørge for at det etableres flere fellesarealer i offentlige og private
- 1172 boligbygg.

- 1173 ● Gi et bedre tilbud om rehabilitering i kommunene og sørge for at det
- 1174 omfatter både døgnerhabilitering og hverdagsrehabilitering.
- 1175 ● Ha flere forsterkede demensplasser, og en differensiert bolig- og
- 1176 institusjonsplanlegging.
- 1177 ● Tilby fleksibel avlastning for hjemmeboende.
- 1178 ● Styrke sykehusenes satsning på geriatri.
- 1179 ● Forsterke forskning på demens og andre sykdommer hos eldre.
- 1180 ● Satse mer på helsefremmende og forebyggende aktiviteter.
- 1181 ● Satse på universell utforming, inkl. et demensvennlig samfunn når
- 1182 flere skal bo hjemme lenger.
- 1183 ● Bruke frivillige for eksempel til matverter på sykehjem slik at
- 1184 helsepersonell kan bruke tiden til pleie og omsorg.
- 1185 ● Stanse “kommunalisering” av gode private og ideelle tilbud, og
- 1186 legge til rette for at det opprettes flere slike.

1187 Rus

1188 En god rusomsorg tar utgangspunkt i den enkelte rusavhengiges
1189 situasjon. Veien til hjelpeapparatet må være så kort som mulig for de som
1190 trenger hjelp med problematisk rusbruk. Derfor vil Venstre avkriminalisere
1191 bruk og besittelse av mindre mengder narkotika til eget forbruk. Dette må
1192 følges opp med en opptrappingsplan som gir økt kompetanse og
1193 bemanning i primærhelsetjenesten. Denne bør dels være øremerket og
1194 dels fordeles til kommuner som søker om det.

1195 Alle som gjennomgår avrusning må sikres et tilbud om videre
1196 rusbehandling senest etter 24 timer. Legemiddelassistert rehabilitering
1197 (LAR) må videreføres, men ordningen må i større grad skje på brukernes
1198 premisser, og det må tillates flere medikamenter. Prøveordningen med
1199 heroinassistert behandling (HAB) må utvides til flere byer og gjøres
1200 permanent som et tilbud for dem med tyngst rusavhengighet. Begge
1201 ordningene må gjøres mer fleksible enn de er i dag. Venstre vil også tilby
1202 kvinner med alvorlig rusavhengighet gratis langtidsvirkende prevensjon
1203 og styrke sikkerheten til personell i kommunal rustjeneste og psykisk
1204 helsetjeneste.

1205 Alkohol er det mest brukte rusmiddelet i Norge i dag, og kan ha store
1206 skadevirkninger for individer og samfunnet ved overforbruk. Venstre vil i
1207 hovedsak videreføre dagens alkoholpolitiske virkemidler, med noe rom for

1208 liberaliseringer i tilfeller der regelverket fremstår utdatert og forhindrer
1209 næringsvirksomhet.

1210 Dagens forbudspolitikkk fører til at lettere stoffer blir omsatt uten kontroll,
1211 noe som er en døråpner inn i kriminelle miljøer og til tyngre narkotiske
1212 stoffer. Vi vil derfor redusere skadevirkningene gjennom streng regulering
1213 og helsehjelp, ikke forbud og stigmatisering. En av de største
1214 inntektskildene til organiserte kriminelle, er ulovlig salg av cannabis.
1215 Internasjonal erfaring med legalisering av cannabis tyder så langt på at
1216 bruken ikke øker i så stor grad at ulempen overveier fordelene med
1217 legaliseringen. Venstre er derfor for strengt regulert omsetning av
1218 cannabis.

1219 **Venstre vil:**

- 1220 ● Gjennomføre en rusreform med avkriminalisering av besittelse av
1221 ulovlige rusmidler til eget bruk.
- 1222 ● Tillate strengt regulert omsetning av cannabis.
- 1223 ● Innføre garanti om videre rusbehandling senest 24 timer etter
1224 gjennomført avrusning.
- 1225 ● Tilpasse ordningen med legemiddelassistert rehabilitering (LAR) så
1226 flere medikamenter kan brukes.
- 1227 ● Utvide heroinassistert behandling (HAB) til flere byer.
- 1228 ● Tilby kvinner med alvorlig rusavhengighet gratis langtidsvirkende
1229 prevensjon.
- 1230 ● Legge til rette for rusmiddelanalysetjenester der brukere kan få
1231 testet rusmidler som er kjøpt ulovlig.
- 1232 ● Sørge for bedre ivaretagelse av somatisk helse hos pasienter med
1233 rusproblemer.

1234 **Psykisk helse**

1235 Psykisk sykdom og uhelse er et økende problem, spesielt blant ungdom.
1236 Årsakene til dette er sammensatte, men alle må være trygge på at de kan få
1237 kvalifisert hjelp når de trenger det. Samtidig er det viktig å ikke
1238 sykeliggjøre hverdagsproblemer. Venstre mener at lavterskeltilbudene i
1239 kommunene må styrkes, og at samarbeidet mellom
1240 spesialisthelsetjenesten og kommunene må utvides.

1241 God forebygging rettet mot familier, barn og ungdom er viktigere enn
1242 noen gang. Psykisk helse må prioriteres innenfor førstelinjetjenesten, og
1243 hjelpen må gjøres mer tilgjengelig. Venstre vil styrke rådgivningstjenester
1244 og ideelle aktører som jobber forebyggende innenfor psykisk helse.

1245 Det må bli lettere å få hjelp uten å måtte stå på venteliste i mange
1246 måneder. Venstre vil øke legevaktjenestens kompetanse innenfor
1247 psykiatri og samtidig øke antall behandlingsplasser, spesielt for å
1248 forebygge selvmord. Skal vi få ned selvmordstallene i Norge, må
1249 forebygging og oppfølging starte tidlig.

1250 De aller sykeste psykisk syke har et altfor dårlig tilbud, både når det gjelder
1251 behandling og andre velferdstilbud som tilpasset bolig. Dette haster det
1252 med å ta tak i. Det trengs blant annet mer kapasitet i FACT-teamene, som
1253 gir oppsøkende, samtidige og helhetlige tjenester til mennesker med
1254 alvorlige psykiske lidelser. De med de mest alvorlige utfordringene må
1255 prioriteres høyere, og få egne, statlig finansierte bo- og
1256 behandlingstilbud.

1257 Vi har for dårlig kunnskap om hvilke behandlingsformer som virker innen
1258 psykisk helse, og forskningen på behandling og forebygging av psykisk
1259 sykdom må derfor trappes kraftig opp. Særlig trengs det mer forskning på
1260 hvorfor forekomsten av psykiske lidelser blant unge har økt de senere
1261 årene. Skeive unge har ofte dårligere psykisk helse. Det er et stort behov
1262 for både bedre kunnskap om hvilke utfordringer skeive ungdommer
1263 møter, og tiltak som treffer.

1264 Venstre anerkjenner at personer med alvorlige psykiske lidelser har et
1265 særskilt behov for beskyttelse i kritiske sykdomsperioder, og vi vil legge til
1266 rette for at behovet for beskyttelse blir ivaretatt. Rettsvernet til pasienter
1267 under tvunget psykisk helsevern må ivaretas, slik at man jevnlig får en reell
1268 faglig overprøvningsmulighet for bruken av tvang.

1269 Venstre vil:

- 1270 ● Sørge for flere lavterskeltilbud og rådgivningstjenester, blant annet
1271 med digital oppfølging og andre nye behandlingsmetoder.
- 1272 ● Satse på forskning slik at vi kan få mer treffsikre
1273 behandlingsmetoder av god kvalitet
- 1274 ● Øke antall døgnplasser i spesialisthelsetjenesten.
- 1275 ● Øke kapasiteten i FACT-team og andre samarbeid mellom
1276 spesialisthelsetjenesten og kommunene om enkeltpasienter.
- 1277 ● Skape tilpassede botilbud med god behandling for de sykeste med
1278 psykisk sykdom, også der det kan være behov for å bruke tvang.
- 1279 ● Gi et bedre tilbud til eldre med dårlig psykisk helse.
- 1280 ● Utvikle tiltak for å sikre god rekruttering også utenfor storbyene.
- 1281 ● Fjerne kommunenes betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter i
1282 rus og psykiatri.
- 1283 ● Sørge for at trygdesystemet ikke innrettes på en måte som fører til
1284 overbehandling og sykelliggjøring av mennesker.
- 1285 ● Sørge for tilstrekkelig finansiering av tilbudet til mennesker som er
1286 dømt til psykiatrisk behandling.

1287 Private helsetjenester

1288 Behovet for et sterkt offentlig helsevesen står ikke i motstrid til å ta alle
1289 gode krefter i bruk for å løse de mange oppgavene helsetjenestene våre
1290 må løse framover. Det norske helsevesenet er avhengig av et godt samspill
1291 mellom offentlige og private tilbud for å fungere optimalt. Ideelle
1292 organisasjoner med innslag av frivillighet er avgjørende for at
1293 velferdssamfunnet skal fungere. Helsenæringen bidrar med valgfrihet til
1294 pasientene og sikrer et mangfold av tilbud som det offentlige ikke ellers
1295 ville prioritert.

1296 De siste årene har det vært en vekst av kommersielle, private
1297 helsetjenester, særlig i de store byene. Bruken av private helseforsikringer
1298 er også økende. Disse tjenestene avlaster det offentlige helsevesenet,
1299 men gir også utfordringer med en helhetlig prioritering og god styring av
1300 ressursene i helse- og omsorgssektoren. Spesielt er det bekymring
1301 knyttet til at det er stor mangel på helsepersonell.

1302 Tilgang på private helsetjenester og forsikringsordninger kan i noen
1303 tilfeller føre til overbehandling og virke kostnadsdrivende for det

1304 offentlige helsebudsjettet. Økt innslag av kommersielle tilbud kan gi
1305 større ulikhet i helse, både mellom økonomiske grupper og mellom
1306 sentrale strøk og utkantkommuner. Venstre vil derfor gjennomgå
1307 reguleringen av det private helsemarkedet, med sikte på å integrere
1308 tjenestene som gis av private aktører bedre i det helhetlige helsetilbudet
1309 til befolkningen.

1310 **Venstre vil:**

- 1311 ● At ideelle organisasjoner som driver helsetjenester skal ha
1312 forutsigbare rammebetingelser og kunne søke om forskningsmidler.
- 1313 ● Innføre krav til helprivate allmennlegetjenester om rapportering om
1314 virksomheten og om aktiviteten til nasjonale registre.
- 1315 ● Stille krav om at kommersielle helsetjenester kan kommunisere med
1316 den offentlige helsetjenesten.
- 1317 ● Utrede en hensiktsmessig regulering av markedet for privat
1318 helseforsikring, blant annet for å unngå overbehandling og økte
1319 forskjeller.

1320 **Kvinnehelse**

1321 Medisinsk forskning og praksis har i for stor grad vært «kjønnsblind».
1322 Venstre mener vi trenger en helt annen systematikk i arbeidet med
1323 kvinnehelse. Det må settes av penger til kvinnehelse i forskning,
1324 folkehelsepolitikk og behandling, og kvinnehelse må inn i rammeplanene
1325 for helsefagutdanningene.

1326 Det er krise i føde- og barseltilbudet mange steder. Venstre vil derfor
1327 utdanne flere jordmødre og prioritere tiltak som bidrar til å beholde de
1328 som jobber i det offentlige helsevesenet. Samtidig er det viktig å bruke
1329 rett kompetanse på rett plass. Bare jordmødre kan være gode
1330 fødselshjelpere, og det er viktig å konsentrere innsatsen nær
1331 kjerneoppgavene.

1332 Retten til selvbestemt abort er en viktig og hardt tilkjempet rettighet. Det
1333 er kvinnen som skal bestemme om hun vil bære fram barn. Derfor vil
1334 Venstre utvide retten til selvbestemt abort til uke 18, og sikre adgangen til
1335 god rådgiving og oppfølging.

1336 Kvinner med minoritetsbakgrunn er spesielt utsatt i forbindelse med
1337 graviditet og fødsel. Venstre vil derfor tilgjengeliggjøre informasjon om
1338 seksuell og reproduktiv helse på flere språk.

1339 **Venstre vil:**

- 1340 ● Prioritere kvinnehelse i forskning, helsefagutdanning og
1341 folkehelsearbeidet.
- 1342 ● Styrke fødsels- og barselomsorgen, blant annet ved å legge til rette
1343 for mer kontinuitet og valgfrihet i omsorgen.
- 1344 ● Legge til rette for flere delte stillinger mellom kommune og sykehus
1345 for jordmødre, slik at familier kan følges av samme jordmor før,
1346 under og etter fødsel.
- 1347 ● Sikre finansiering for flerkulturelle hjelpere (doula) i forbindelse med
1348 svangerskap, fødsel og barsel.
- 1349 ● Tillate selvbestemt abort fram til uke 18.
- 1350 ● At retten til selvbestemt abort inkluderes i retten til å bestemme
1351 over egen kropp og anerkjennes som en menneskerettighet.
- 1352 ● Gi kvinner med endometriose god behandling raskere, og innføre
1353 nasjonale faglige retningslinjer som sikrer lik behandling i hele
1354 landet.
- 1355 ● Gi eldre kvinner et tilpasset tilbud ved psykisk lidelse.
- 1356 ● Utarbeide en stortingsmelding om kvinnehelse med særskilt vekt på
1357 innvandrerkvinner helse.
- 1358 ● Opprette et forskningsrådprogram på kvinnehelse.

1359 **Forebygging**

1360 Alle mennesker har selv ansvaret for sin egen helse. Samtidig bidrar
1361 livsstilssykdommer til å legge press på de offentlige budsjettenes, og gir
1362 folk lavere livskvalitet enn de ellers ville hatt. For Venstre handler
1363 folkehelsearbeidet om å innrette samfunnet slik at folk lettere kan holde
1364 seg selv friske, og ikke lage samfunn som gjør folk syke. Mesteparten av
1365 det forebyggende arbeidet skjer best i andre sektorer enn helse- og
1366 omsorgstjenestene. Det dreier seg om et bredt spekter av tiltak rettet mot
1367 f.eks. kosthold, røyking, ulykker, vold og psykiske utfordringer, særlig
1368 blant unge.

1369 En av de største truslene mot god folkehelse er fedme. Fedme gir økt
1370 risiko for en lang rekke sykdommer, noe som er en stor belastning for den

1371 enkelte og for helsetjenestene. Venstre mener derfor overvekt og fedme
1372 må håndteres på samfunnsnivå, ikke bare på individnivå. Dette kan blant
1373 annet skje gjennom mer fysisk aktivitet i skolen, utvikling av lokalsamfunn
1374 der det er hyggelig og trygt å bevege seg til fots eller på sykkel og
1375 opplysningsarbeid innen kosthold og fysisk fostring.

1376 **Venstre vil:**

- 1377 ● Forske mer på forebygging slik at tiltakene treffer best mulig.
- 1378 ● Stille krav om at det tas hensyn til folkehelse i kommunenes
1379 reguleringsarbeid.
- 1380 ● Innføre et forbud mot markedsføring av spesielt usunn mat rettet
1381 mot barn.
- 1382 ● Innføre regler for plassering av spesielt usunn mat i butikker, og ha
1383 strengere markedsføringsregler for slike produkter.
- 1384 ● Gjennomgå avgiftssystemet for mat med sikte på å gjøre frukt og
1385 grønt billigere og usunn mat dyrere.
- 1386 ● Styrke helsestasjonenes evne til å fange opp barn og familier som
1387 har utfordringer med tilknytning, ernæring, søvn eller andre ting
1388 som går utover helsen deres.

1389 **Bemanning og utdanning**

1390 Helse- og omsorgstjenestene vil møte store utfordringer med å skaffe
1391 tilstrekkelig bemanning i tiden som kommer. Det trengs økt og endret
1392 utdanningskapasitet for helsepersonell for å møte behovet for mer
1393 kvalifisert arbeidskraft i fremtiden.

1394 Venstre vil organisere tjenesteutøvelsen slik at vi ikke sløser med
1395 kompetanse, men bruker rett person til rett oppgave. Dette kan innebære
1396 at enkelte oppgaver kan utføres av personell med lavere kompetanse. Det
1397 er behov for en gjennomgang av lovverk som kan være til hinder for
1398 nyskaping i tjenestene.

1399 Det må gjøres mer for at arbeidstakere som nærmer seg pensjonsalder
1400 fortsatt skal ønske å bidra med sin kompetanse og arbeidskraft. For
1401 mange distriktskommuner er det krevende å rekruttere tilstrekkelig
1402 ansatte til å tilby tjenestene befolkningen deres har krav på. Venstre vil
1403 derfor prioritere tiltak som gjør det mer attraktivt å bosette seg i mindre
1404 kommuner.

1405 Frivilligheten spiller en viktig rolle i det norske helse- og
1406 omsorgssystemet, og kan både frigjøre kapasitet for fagutdannede og
1407 tilby et omsorgsnivå som går utover det lovpålagte. Venstre vil legge til
1408 rette for mer bruk av frivilligheten i samarbeid med det offentlige
1409 tjenestetilbudet der det er hensiktsmessig.

1410 **Venstre vil:**

- 1411 ● Satse mer på kvalifisering av voksne i helsetjenestene.
- 1412 ● Gi mer målrettet, jobb-nær opplæring og etterutdanning.
- 1413 ● Forenkle dokumentasjonskrav og i stedet ha flere
1414 kvalitetsindikatorer.
- 1415 ● Ettergi deler av studielånet for helsepersonell som tar arbeid i
1416 distriktskommuner.
- 1417 ● Gjennomgå helsetjenestelovene for å gjøre det mulig med en mer
1418 hensiktsmessig arbeidsdeling mellom faggruppene.
- 1419 ● Forsterke de desentraliserte utdanningsløpene i legeutdanningen.
- 1420 ● Stimulere eldre til å stå lenger i jobb ved blant annet å la eldre
1421 arbeidstakere få delta i kompetanseutvikling og tilby
1422 deltidsstillinger med avgrensede oppgaver.
- 1423 ● Arbeide for å harmonisere spesialiseringsløp for leger i Norden.
- 1424 ● Sikre kandidatmåltall for utdanning av helsesykepleiere.
- 1425 ● Øke grunnbemanningen i deler av helsetjenesten.

1426 **Forskning, innovasjon og bioteknologi**

1427 Venstre mener at forskningsbasert kunnskap må ligge til grunn for de
1428 beslutningene som tas i helsetjenestene. Samtidig skjer medisinske
1429 framskritt ofte raskere enn myndighetene klarer å ta innover seg. Venstre
1430 vil korte ned tiden norske myndigheter bruker på å vurdere om nye
1431 legemidler skal tas i bruk, og gjennomføre flere kliniske studier for å sikre
1432 at norske pasienter får et behandlingstilbud som er i front av utviklingen
1433 både teknologisk og medisinsk.

1434 Bioteknologiske metoder for å diagnostisere og behandle sykdommer
1435 utvikles i høyt tempo. Venstre vil ta i bruk de mulighetene teknologien gir
1436 oss, innenfor etisk forsvarlige rammer. Derfor ønsker vi en bioteknologilov
1437 som ikke bare legger begrensninger, men også gjør at vi kan ta nye
1438 metoder i bruk så snart de er trygge nok til det.

1439 Venstre vil åpne for at infertile kvinner eller par skal kunne få barn ved
1440 samtidig egg- og sæddonasjon (embryodonasjon). Vi vil tillate regulert,
1441 ikke-kommersiell surrogati i Norge og sørge for juridisk vern av barn født
1442 av surrogatmor i utlandet. Vi vil også etablere klare rettigheter for
1443 surrogatmødre.

1444 **Venstre vil:**

- 1445 ● Endre bioteknologiloven så den i større grad gjør det mulig å ta nye
1446 behandlingsmetoder og teknologier i bruk til pasientenes beste.
- 1447 ● Støtte miljøer som driver med forskningsbasert innovasjon og
1448 næringsutvikling på helsefeltet, i et samarbeid mellom offentlige og
1449 private aktører.
- 1450 ● Øke satsingen på forskning i kommunehelsetjenesten
- 1451 ● Innføre regulering av kunstig intelligens som gjør at det kan tas mer i
1452 bruk i helsetjenesten.
- 1453 ● Gjøre det lettere å få nye medisiner mot sjeldne sykdommer inn i
1454 “blå resept”-ordningen.
- 1455 ● Sørge for kunnskapsoppsummeringer og kvalitetsvurderinger av
1456 digitale helseløsninger.
- 1457 ● Tillate regulert, ikke-kommersiell surrogati i Norge.
- 1458 ● Tillate samtidig donasjon av egg og sæd (embryodonasjon).
- 1459 ● Tillate å lagre eggstokkvev, egg og sæd på ikke-medisinsk grunnlag,
1460 så lenge det betales av brukeren.
- 1461 ● At Norge skal være en internasjonal pådriver i arbeidet mot
1462 antibiotikaresistente bakterier, og lage en mer ambisiøs
1463 antibiotikastrategi for Norge

1464

Kapittel 5 – Næring og skatt

1465

1466

1467

1468

1469

1470

Næringspolitikken skal legge til rette for verdiskaping over hele landet, sørge for at norske bedrifter er konkurransedyktige på det internasjonale markedet og gjøre det mulig for flere som ønsker det å skape sin egen arbeidsplass. Venstre vil at lønnsomme og bærekraftige bedrifter skal møte færre byråkratiske hindringer og gjøre det mer attraktivt å satse på innovative og miljøvennlige løsninger.

1471

1472

1473

1474

1475

1476

1477

1478

1479

De fleste arbeidsplassene i det private næringslivet skapes i små og mellomstore bedrifter. Ved å gjøre det enklere å satse på nye ideer gjennom gründerskap, gir vi også mennesker større frihet i livet. Mangfold i næringslivet gir Norge flere økonomiske bein å stå på, bidrar til gode lokalsamfunn og gir folk økonomisk trygghet i vanskelige tider. Samtidig er næringslivet helt avgjørende for det grønne skiftet vi skal gjennom. Venstre vil belønne bedrifter som gjennomfører en nødvendig omstilling til en mer bærekraftig drift, og gjøre det dyrere å drive forurensende og miljøskadelig virksomhet.

1480

Industri og næring

1481

1482

1483

1484

1485

1486

Fremtidens fornybare energisystem er mer materialbasert enn dagens fossile løsninger. Norge må derfor omstilles fra å være en ren leverandør av fossil energi, til også å bidra med de nødvendige materialene til det grønne skiftet. Venstre vil også støtte opp om industriens egne ambisjoner om nullutslipp og sirkulære løsninger, og bidra til at næringslivet når målene det setter.

1487

1488

1489

1490

1491

1492

1493

1494

1495

1496

I dag er Norge Europas største produsent av strategisk viktige råvarer som aluminium, silisium og manganlegeringer. Disse råvarene er essensielle byggesteiner i en fremtidsrettet grønn og digital økonomi. Venstre vil at Norge skal være en aktiv og strategisk partner i det felles europeiske idustriøftet. Vår nærings- og industripolitikk må derfor innrettes på en måte som bidrar til å nå målene europeiske land i fellesskap har satt seg. Rammebetingelsene for industrien må tilpasses den globale konkurransesituasjonen som industrien i Europa står overfor, og harmoniseres med våre viktigste handelspartnere og allierte. Dette gjelder også behovet for å utdanne og tiltrekke oss kompetent arbeidskraft.

1497 Det grønne skiftet krever en økt tilgang på mineraler. Venstre mener
1498 naturressursene som finnes i Norge må forvaltes godt gjennom lukkede
1499 materialkretsløp. Vi må ta i bruk de eksisterende ressursene som finnes i
1500 avfall og sidestrømmer. Venstre mener Norge må bidra til å utvikle våre
1501 landbaserte mineralressurser, og uttak må skje med minst mulig
1502 naturinngrep og miljøbelastning. Kunnskapsgrunnlaget for å utvinne
1503 mineraler fra havbunnen er foreløpig ikke godt nok til at Norge kan åpne
1504 for industriell virksomhet her. Venstre vil derfor gå mot gruvedrift på
1505 havbunnen og legge til rette for mer forskning på påvirkningen en
1506 eventuell industrialisering vil påvirke livet og økosystemene i havet.

1507 **Venstre vil:**

- 1508 ● Sikre nødvendige støtteordninger for å få realisert flere
1509 karbonfangstprosjekter i industrien.
- 1510 ● Sikre langsiktig krafttilgang for energikrevende industri.
- 1511 ● Støtte opp om utvikling av grønne industriparker som baseres på
1512 industriell symbiose.
- 1513 ● Kartlegge norske mineralressurser som svarer på EUs
1514 råvareforordning.

1515 **Små og mellomstore bedrifter**

1516 Venstre ønsker en nærings- og gründerpolitikk som oppmuntrer til
1517 innovasjon og som får fortgang i det grønne skiftet. Norge har potensial til
1518 å bli et kraftsentrum for innovasjon og grønn vekst dersom vi bruker
1519 skattepolitikken som et strategisk verktøy for å akselerere norsk
1520 næringsliv, og gir folk friheten til å skape og realisere sine visjoner
1521 gjennom økt gründerkap.

1522 Skattebyrden for norske bedriftseiere er i dag for høy. For hver gründer og
1523 bedriftseier som føler seg tvunget til å se utenfor landets grenser for å
1524 unngå å tappe bedriften for kapital for å betale formuesskatt eller andre
1525 særnorske skatter og avgifter, mister Norge verdifull risikokapital,
1526 kreativitet og arbeidsplasser. Vi mister samtidig muligheten til å utvikle en
1527 kultur hvor innovasjon og entreprenørskap blomstrer, hvor grønn
1528 teknologi akselererer, og hvor norsk næringsliv ikke bare overlever, men
1529 trives og vokser.

1530 De som vil skape en ny bedrift i Norge i dag, møter for mange økonomiske
1531 og byråkratiske utfordringer på veien mot lønnsom drift. Dette gjelder
1532 både virksomheter som er egnet til å vokse internasjonalt og virksomheter
1533 som bare har som mål å skape én enkelt arbeidsplass.

1534 En av de viktigste årsakene til at mange som egentlig ønsker å satse på
1535 noe nytt, velger å bli værende i et fast ansettelsesforhold, er tap av sosiale
1536 rettigheter som følger med gründerskapet. Venstre ønsker å sikre
1537 permanente inntektssikringsordninger for selvstendig næringsdrivende
1538 og gjennomgå de sosiale rettighetene for selvstendig næringsdrivende
1539 med mål om større grad av likebehandling. Selvstendig næringsdrivende
1540 bør kunne fradragføre opptil 12G i pensjonssparing.

1541 **Venstre vil:**

- 1542 ● Gjøre det enklere for bedrifter å tilby opsjoner til ansatte.
- 1543 ● Innføre et bunnfradrag for selvstendig næringsdrivende, for å
1544 redusere dokumentasjonsbyrden.
- 1545 ● Styrke reguleringene og tilsynet med store multinasjonale
1546 selskaper, så vi sikrer at de betaler en rettferdig andel av skatt, og
1547 bidrar til et mer rettferdig skattesystem.
- 1548 ● Gjøre det enklere å tiltrekke kompetent arbeidskraft til Norge, blant
1549 annet gjennom innføring av et eget gründervisum.
- 1550 ● Gjøre det enklere for små og nystartede bedrifter å delta i
1551 anbudsprosesser hos store statlige selskaper og i kommunene.
- 1552 ● At Innovasjon Norge og lignende institusjoner i større grad skal
1553 prioritere tidligfase rådgivning til gründere.
- 1554 ● Overføre Innovasjon Norges virkemidler rettet mot
1555 landbrukssektoren til Bionova.
- 1556 ● Innføre en reduksjon i antall MVA-terminer fra 6 til 2 for selskaper
1557 under 50 millioner kroner i omsetning.

1558 **Fiskeri, landbruk og dyrevelferd**

1559 Hva vi spiser og hvordan vi produserer maten har stor påvirkning på klima,
1560 naturmangfold og helsen til befolkningen. Venstre ønsker en bred
1561 matpolitikk som gjør matproduksjonen bedre, både for befolkningen, de
1562 som jobber med matproduksjon, dyrene, klimaet og naturen.

1563 Sjømatnæringen er den største og mest verdiskapende matproduksjonen
1564 i Norge. Venstre ønsker å videreutvikle Norge som en ledende havnasjon
1565 som tar hensyn til naturen og tåleevnen til de ville bestandene.

1566 Sjømatnæringen, både den havbaserte og oppdrettsnæringen, er spesielt
1567 viktig i mange distriktskommuner, hvor den bidrar til sysselsetting og
1568 bosetting. Samtidig er sjømatnæringen en viktig eksportnæring, og derfor
1569 avhengig av tilgang til verdensmarkedet. Venstre vil derfor jobbe for
1570 bedre handelsavtaler og tollfri adgang for bearbeidet fisk, og bidra til
1571 arbeidsplasser langs hele kysten.

1572 For at fiskebestandene skal være bærekraftig, er det nødvendig at
1573 størrelsen på fiskekvotene settes basert på vitenskapelige råd, og at det
1574 føres effektiv kontroll med uregulert fiske og fiskerikriminalitet. Venstre
1575 støtter ikke evigvarende kvoter, og vil stramme inn regelverket for tråling
1576 for å forhindre negative konsekvenser for havbunnen og det biologiske
1577 mangfoldet. Vi vil samtidig legge til rette for mer forskning om
1578 bærekraftig innhøsting av tang og tare, samt bærekraftige fangstmetoder.
1579 Regelverket for sjømatnæringen må ta høyde for at virksomheten er
1580 sesongbasert.

1581 Oppdrettsnæringen er viktig for Norge, men fører også med seg
1582 utfordringer blant annet knyttet til rømming, sykdommer og avfall.
1583 Næringen har også vedvarende utfordringer med sykdom og dårlig
1584 fiskevelferd, og dødeligheten er uakseptabelt høy. Venstre vil derfor
1585 innføre et krav om lav dødelighet i fiskeoppdrett som en forutsetning for
1586 vekst i produksjonen, for å sikre at den enkelte oppdretter får et sterkt
1587 insentiv til å bedre fiskens helse og velferd. Vi vil stramme inn reglene for
1588 oppdrett for å sikre bærekraftige løsninger som ivaretar villaksbestanden,
1589 blant annet gjennom stimulering til økt bruk av lukkede anlegg og havbruk
1590 til havs, samt økt bruk av restråstoff fra fiskerinæringen.

1591 Jordbrukets hovedoppgave er å produsere trygg og sunn mat. Maten skal
1592 produseres med lavest mulig miljøbelastning, med god dyrevelferd og på
1593 en måte som ivaretar kulturlandskap og et jordbruk over hele landet.

1594 Bønder får for liten andel av verdien de skaper. Venstre vil stille tydelige
1595 krav til at alle i verdikjeden må ta et ansvar og bidra til en økonomisk
1596 omstilling av landbruket, ved å ta i bruk ny teknologi og nye
1597 dyrkingsmetoder. Den økonomiske støtten til jordbruket må være
1598 innrettet på en bærekraftig måte som stimulerer til miljøvennlige

1599 driftsformer, god dyrevelferd, å ta vare på kulturlandskapet, redusere
1600 klimagassutslipp og å bruke jordbruksressursene over hele landet.

1601 Vårt levevis med stort forbruk av fossil energi gjør at karbonbalansen er
1602 ødelagt og at alle må ta et krafttak for å redusere utslipp og øke opptak og
1603 lagring av karbon. Selv om bindingen av karbon i jordbruket er stort, så er
1604 også tapet stort, noe som varierer med produksjon og driftsform. Det er
1605 viktig at jordbruket stimuleres til å gjøre alt en kan for både å redusere
1606 tapet og øke bindingen. Venstre støtter tiltak som reduserer matsvinn,
1607 styrker dyre- og plantehelsen og hindrer nedbygging av matjord.

1608 Vi spiser mer kjøtt og mindre frukt og grønt enn de offisielle
1609 kostholdsrådene anbefaler. Et mer helsemessig kosthold krever at vi øker
1610 produksjonen av frukt, grønt, korn og frø til menneskemat.

1611 Skogbruket er en viktig næring som produserer fornybare materialer til
1612 bygg og andre produkter. Skogen binder klimagasser, og bærekraftig
1613 forvaltning av skog ivaretar nøkkelbiotoper og biologisk mangfold.
1614 Venstre vil styrke utviklingen av norsk tre- og bioindustri, blant annet ved
1615 å legge til rette for at biomasse som ikke er egnet til andre formål kan
1616 utnyttes til bioenergi for å bidra i den norske energiforsyningen.

1617 Dyr har egenverdi ut over den nytteverdien de har for oss mennesker og
1618 for samfunnet, og skal behandles med respekt. Dyrevelferdsutfordringene
1619 i norsk landbruk er betydelige, og dette gjelder særlig i de mest intensive
1620 næringene. Venstre mener at dyrehold i størst mulig grad skal ta hensyn til
1621 dyrenes naturlige adferd og behov. Millioner av dyr kan få et bedre liv
1622 dersom minimumskravene til dyrevelferd heves. Derfor vil vi styrke
1623 dyrevelferdskravene for hold av landbruksdyr og prioritere
1624 velferdsforbedringer som bidrar vesentlig til å forbedre livet for kylling,
1625 storfe og gris. Vi vil bruke insentiver for at best mulig dyrevelferd skal
1626 lønne seg, og forby dyreavl som fører til unaturlige og skadelige
1627 egenskaper hos dyr. Mattilsynet må styrkes for å kunne utføre sin
1628 tilsynsoppgave for dyrevelferd.

1629 **Venstre vil:**

- 1630 ● Videreutvikle og stramme inn trafikklyssystemet for hvor det kan
- 1631 komme vekst i oppdrettsnæringen.
- 1632 ● Jobbe for lavere tollmurer for sjømatprodukter.
- 1633 ● Sørge for effektiv kontroll med uregulert fiske og fiskerikriminalitet.
- 1634 ● Stramme inn regelverket for tråling.
- 1635 ● Stimulere til økt bruk av lukkede anlegg og havbruk til havs.
- 1636 ● Følge opp målene for utslippsreduksjoner som jordbruket selv har
- 1637 forpliktet seg til.
- 1638 ● Doble produksjonen av frukt og grønt innen 2030.
- 1639 ● Styrke dyrevelferdskravene i regelverket for hold av landbruksdyr for
- 1640 å sikre bedre samsvar med moderne kunnskap om dyrs behov.
- 1641 ● At storfe og småfe må så langt som mulig fôres på gras og beite.
- 1642 ● Styrke jordvernet og redusere tapet av dyrket jord.
- 1643 ● Belønne og stimulere miljøvennlig drift og god dyrevelferd.
- 1644 ● Ha mål om 10 prosent økologisk areal og produksjon.
- 1645 ● Redusere bruken av antibiotika, medisiner og plantevernmidler i
- 1646 jordbruket.
- 1647 ● Sikre forutsigbarhet i bevilgningene til frivillig skogvern-ordningen.
- 1648 ● Unngå nedbygging av skog der det ikke er strengt nødvendig.
- 1649 Nødvendig nedbygging av skog må kompenseres med planting av
- 1650 tilsvarende areal et annet sted.
- 1651 ● Jobbe for å få frem gode alternativer til flatehogst i samarbeid med
- 1652 næringen.
- 1653 ● Klargjøre dyrs egenverdi i lovgivningen, slik at vold mot dyr blir
- 1654 betraktet som mer alvorlig enn skade på eiendom.
- 1655 ● Fase ut bruken av hurtigvoksende raser i kyllingproduksjon.
- 1656 ● Innføre forbud mot CO₂-bedøvelse av dyr i slakteri og mot kverning
- 1657 av hanekyllinger, såkalt maserasjon, som avlivingsmetode i
- 1658 eggindustrien.
- 1659 ● Innføre importforbud mot produkter fra pelsdyroppdrett.
- 1660 ● Oppdatere Genteknologiloven i tråd med forslag fra
- 1661 Genteknologiutvalget.
- 1662 ● Innføre obligatorisk id-merking av hund og katt.
- 1663 ● Innføre krav til mer etisk avl av hund.

1664

Skatt

1665 Skattesystemet vårt skal både bidra til å få flere i arbeid, skaffe
1666 tilstrekkelig inntekter til velferdsstaten og samtidig utjevne forskjeller, og
1667 ikke minst gi incentiver til å gjennomføre det grønne skiftet vi skal
1668 gjennom. Systemet må derfor være forutsigbart, rettferdig og målrettet.
1669 Venstre vil ha lavere skatt på det vi vil ha mer av – som arbeid,
1670 næringsutvikling og innovasjon – og høyere avgifter på det vi vil ha mindre
1671 av, som forurensning, naturinngrep og unødvendig energiforbruk.

1672 Klimakrisen kommer til å kreve en kraftig omstilling av store deler av norsk
1673 økonomi, som fortsatt er svært avhengig av olje- og gassektoren.
1674 Omstillingen vil kreve nye private og offentlige investeringer. Dette vil øke
1675 behovet for nye typer kompetanse, og redusere behovet for andre. Mange
1676 bedrifter vil måtte omstille seg om de skal overleve. Det stiller krav både til
1677 satsing på kunnskap og omskolering, og at det blir enklere å starte og
1678 videreutvikle nye bedrifter.

1679 Med dette bakteppet er det særlig viktig å endre skatte- og
1680 avgiftssystemet i grønnere retning, sikre brede skattegrunnlag for å holde
1681 satsene lave og gjøre det lønnsomt å jobbe og skape arbeidsplasser.
1682 Venstre ønsker å redusere det samlede skatte- og avgiftstrykket, og
1683 mener det er et særlig behov for å tilgodese næringslivet og de som
1684 investerer i arbeidsplasser.

1685 Dagens formuesskatt bidrar til å gjøre norsk eierskap til en utgiftspost for
1686 mange norske bedrifter, og kan virke urettferdig fordi den ilegges
1687 uavhengig av bedriftens lønnsomhet og overskudd. Særlig utfordrende
1688 kan dette være for familieeide virksomheter, som i mange tilfeller er
1689 hjørnesteinsbedrifter og dermed store og viktige arbeidsplasser for hele
1690 lokalsamfunn. Venstre vil fjerne formuesskatten på arbeidende kapital
1691 over en fireårsperiode, og delvis kompensere inntektsbortfallet gjennom
1692 en gradvis økning av selskapsskatten og CO2-avgiften, samt med
1693 inntektene fra grunnrenteskatten på havbruk.

1694 Venstre vil også utrede en avvikling av differensiert arbeidsgiveravgift i
1695 distriktskommuner, mot at tilsvarende beløp rettes inn mot å gjøre det
1696 mer attraktivt å bosette seg i spredtbygde strøk. Tiltak som lavere
1697 inntektsskatt og økte avskrivninger av studielån, samt utbedring av sosiale

1698 velferdstilbud som barnehage og helsetjenester, bør vurderes i denne
1699 sammenhengen.

1700 **Venstre vil:**

- 1701 ● Vri dagens skattegrunnlag ved å senke skattene på inntekt, særlig de
1702 laveste inntektene, og øke skatter på fast eiendom og forbruk,
1703 grunnrente og miljøskadelig atferd.
- 1704 ● Fjerne formuesskatten på arbeidende kapital.
- 1705 ● Innføre en arveavgift med bunnfradrag på 10 millioner kroner.
- 1706 ● Utrede og innføre en arealavgift som bremser nedbyggingen av
1707 natur.
- 1708 ● Trappe opp CO₂-avgiften til 3000 kroner innen 2030 og innføre en
1709 negativ CO₂-avgift for biogene utslipp og direkte fangst fra luft.
- 1710 ● Avvikle ordningen med CO₂-kompensasjon for industrien i takt med
1711 innføringen av grensejusteringsavgift for karbon (CBAM).
- 1712 ● Gjøre det mer lønnsomt å reparere og gjenbruke i stedet for å
1713 produsere nytt gjennom å gi skattefordeler for dette.
- 1714 ● Avvikle ordningen med tax-free ved ankomst på flyplasser, og
1715 kompensere Avinor for den delen av inntektene som går til
1716 finansiering av distriktsflyplasser.
- 1717 ● Øke flypassasjeravgiften.
- 1718 ● Øke avkorting av pensjon for gifte og samboende pensjonister til 15
1719 prosent.
- 1720 ● Gjennomgå og endre skattleggingen av pensjoner, for at det i større
1721 grad skal lønne seg å jobbe.

1722 **Statsfinanser, statlig eierskap og fondsforvaltning**

1723 Sunne statsfinanser er viktig for å sikre et bærekraftig velferdssamfunn og
1724 en vekstkraftig økonomi. Norge er landet i OECD med høyest offentlig
1725 pengebruk per innbygger. Framover vil vi i mindre grad kunne lene oss på
1726 økte oljeinntekter, samtidig som lave fødselstall og flere pensjonister vil
1727 sette generasjonskontrakten under alvorlig press. Venstre vil forsvare et
1728 raust velferdssamfunn. Dette forutsetter en sterk reformvilje, tydelige
1729 prioriteringer og en mer ansvarlig offentlig pengebruk.

1730 Handlingsregelen gir mulighet for økt offentlig pengebruk under
1731 nedgangskonjunkturer. Det er en stor fordel at staten kan stimulere den
1732 norske økonomien når det er behov for det, men for å beholde denne

1733 muligheten i fremtiden, er vi nødt til å holde mer igjen på pengebruken når
1734 økonomien går godt. Venstre vil derfor redusere den veiledende
1735 prosentsatsen for uttak fra Statens Pensjonsfond Utland (SPU)
1736 (handlingsregelen) fra 3 prosent til 2,5 prosent.

1737 Fondsverdien av Statens pensjonsfond utland (SPU) er også ventet å
1738 svinge mer framover, siden en stadig større del av inntektene vil komme
1739 fra aksjemarkedet, noe som ytterligere understreker behovet for å holde
1740 fondsuttaket i normalår moderat og stabilt. Samtidig mener Venstre det er
1741 viktig at handlingsrommet som uttak fra SPU gir, rettes inn mot tiltak som
1742 styrker vekstkraften i økonomien: Satsing på forskning og utvikling,
1743 vekstfremmende skattelettelser og investeringer i infrastruktur.

1744 Forvaltningen av SPU må skje innen bærekraftige rammer – både
1745 økonomisk, etisk og miljømessig – selv om dette skulle gi noe lavere
1746 avkastning på kort sikt. Fondet bør være ledende innen grønn forvaltning,
1747 og legge klima- og naturmålene til grunn for sin porteføljeforvaltning.

1748 Staten er inne på eiersiden i en rekke norske bedrifter, inkludert de aller
1749 største. Venstre ønsker en eierskapspolitikk som sikrer nasjonalt eierskap
1750 i grunnleggende infrastruktur, som sikrer hovedkontorfunksjoner i
1751 strategisk viktige selskaper og som fremmer hensynene til nasjonal
1752 sikkerhet. Statlig eierskap for eierskapets skyld, også i lønnsomme
1753 bedrifter, bidrar bare til å gjøre det offentliges grep om økonomien
1754 unødvendig stort. I tillegg kan det hindre bedrifter i å hente finansiering i
1755 kapitalmarkedet og frarøve dem et potensial for global ekspansjon.

1756 **Venstre vil:**

- 1757 ● Redusere den veiledende prosentsatsen for uttak fra Statens
1758 Pensjonsfond Utland (SPU) (handlingsregelen) fra 3 prosent til 2,5
1759 prosent.
- 1760 ● At det settes en øvre grense på 25 prosent for hvor stor del av
1761 statens utgifter (unntatt petroleumsvirksomhet) som kan finansieres
1762 ved uttak fra SPU.
- 1763 ● At offentlig sektors andel av brutto nasjonalproduktet (BNP) ikke
1764 skal øke fra dagens nivå.
- 1765 ● Utvikler nye referanseindekser for SPU, som sikrer en forvaltning i
1766 tråd med klima- og naturmålene.
- 1767 ● Styrke bevilgningene til NorFund.

1768
1769
1770
1771

- Redusere det statlige eierskapet i selskaper som eies med en rent forretningsmessig motivasjon (kategori 1), som for eksempel Aker Solutions, eller som kan lykkes bedre gjennom å få inn private eiere helt eller delvis, for eksempel Statkraft.

1772

Kapittel 6 – Justis og beredskap

1773

Det liberale demokratiet er avhengig av en sterk og rettferdig rettsstat som beskytter innbyggernes frihet og garanterer for rettssikkerheten.

1774

1775

Uten en sterk rettsstat kan ikke mennesker leve trygge og frie liv.

1776

1777

Rettsstaten skal sikre likhet for loven, sette grenser for maktutøvelse og verne om enkeltmenneskets rettigheter. Samfunnet skal ikke straffe eller forby mer enn nødvendig, men sørge for trygghet og rettferdig

1778

1779

behandling for alle.

1780

Politiet og påtalemyndigheten

1781

Politiet og påtalemyndigheten skal sørge for effektiv håndheving av

1782

rettsstatens lover, og fremme trygghet og rettssikkerhet for alle. Derfor er

1783

Venstre opptatt av at politiet har tydelige mandat, klare rammer og

1784

tilstrekkelige ressurser, og at påtalemyndigheten er uavhengig.

1785

Utviklingen i politiet må følge samfunnsutviklingen. En økning i saker som

1786

dreier seg om overgrep på nett, miljøkriminalitet og økonomisk

1787

kriminalitet utfordrer politiets arbeid. Et endret kriminalitetsbilde krever

1788

at politiet rekrutterer ansatte med annen eller spesialisert kompetanse

1789

enn dagens politiutdanning, og at politiet har en organisering som gjør

1790

dem rustet til å møte slik kriminalitet.

1791

Politiets forebyggende og hjelpende arbeid er viktig for å skape tillit

1792

mellom politiet og borgerne. For å bygge tillit er det viktig å at politiet

1793

rekrutterer bredt, slik at politiet gjenspeiler befolkningen. Forebyggende

1794

og tverrfaglig arbeid i politiet er særlig viktig for å hindre at ungdom

1795

rekrutteres til kriminelle miljø. Generell bevæpning av politiet bidrar ikke

1796

til tillit og trygghet i tjenestehverdagen, men våpen skal være tilgjengelig i

1797

politibilene og kunne brukes i skarpe situasjoner.

1798

Venstre vil:

1799

- Skille påtalemyndigheten fra politiet og grunnlovsfeste dens uavhengighet.

1800

1801

- Utvide etter- og videreutdanningstilbudet og bredde ut politiutdanningen.

1802

1803

- Styrke Spesialenheten for politisaker.

1804

- Styrke Nasjonalt cyberkripsenter.

- 1805 ● Flytte registreringsordningen for EØS-borgere fra Politiet til
- 1806 Skatteetaten.
- 1807 ● Prioritere politiresurser dit kriminalitetsbildet tilsier det.
- 1808 ● Ikke åpne for generell bevæpning av politiet.
- 1809 ● Sikre øremerking av midler til dyrepolitifunksjonene.

1810 **Domstolene**

1811 Det er avgjørende for rettsstaten at domstolene er uavhengige, upartiske
1812 og effektive, og har tilgang på nok kompetanse i alle rettskretsene i landet.
1813 Venstre vil bidra til å opprettholde et ryddig skille mellom domstolene og
1814 de andre statsmaktene.

1815 Alle borgere har krav på en rettssikker behandling i tråd med loven. I dag
1816 fattes mange tvangsvedtak i forvaltningen som ikke blir prøvd for retten.
1817 Venstre mener at flere bør få muligheten til å føre slike saker for en
1818 domstol.

1819 Forliksrådene er viktige for å få prøvd en sak innen rimelig tid og uten
1820 store kostnader, og kan bidra til å dempe saksmengden til domstolene. I
1821 dag er det for lang saksbehandlingstid og for få saker som ender med en
1822 avgjørelse i forliksrådene. For å styrke rettssikkerheten i forliksrådene vil
1823 Venstre sikre bred rekruttering av god kompetanse.

1824 En fungerende rettsstat er viktigst for de svakeste i samfunnet, slik at alle
1825 får mulighet til å motta juridisk bistand uavhengig av hvor mye penger
1826 man har. Venstre vil at flere skal ha muligheten til å få fri rettshjelp i og
1827 utenfor domstolene.

1828 **Venstre vil:**

- 1829 ● Øke salærsatsene for å sikre at advokater tar på seg offentlige
1830 oppdrag.
- 1831 ● Utvide rettshjelpsordningen til flere områder og øke
1832 inntektsgrensen for fri rettshjelp, slik at også de med lav inntekt
1833 sikres tilgang på rettspleie.
- 1834 ● Opprette et førstelinjetilbud for rask vurdering av om en sak bør
1835 føres for retten.

1836 **Straff og soning**

1837 Straffenivået i samfunnet bør fastsettes ut fra allmenn- og
1838 individualpreventive hensyn, ikke et ønske om hevn eller for å løse sosiale
1839 problemer. Samfunnet bør kun straffe handlinger som fører til skade eller
1840 fare for skade, på andre enn den som utfører handlingen. Straff bør ikke
1841 brukes til å påvirke folk til å ta andre moralske valg enn det et flertall i
1842 befolkningen vil.

1843 Hovedformålet med straffereaksjoner og soning skal være å rehabilitere
1844 den straffedømte til samfunnet. Derfor må soningstilbudet gi innsatte
1845 gode forutsetninger for livet etter soning, blant annet gjennom å tilby et
1846 godt psykisk helsetilbud og muligheter for utdanning og omskolering.
1847 Samtidig må innsatte tilbys gode og varierte aktiviteter, og et godt tilbud
1848 om ettervern etter soning.

1849 Mindreårige bør ikke være i fengsel med mindre alle andre tilbud og
1850 reaksjonsformer er forsøkt uten hell, og barn skal ikke skal sone sammen
1851 med voksne. Venstre vil bruke ungdomsstraff der det er mulig, og etablere
1852 et tilstrekkelig antall ungdomsenheter ved norske fengsler.

1853 Kvinners soningsforhold er kritisk dårlige i Norge i dag og må bedres. Det
1854 bør opprettes et mer desentralisert soningsopplegg for kvinner i hele
1855 landet.

1856 **Venstre vil:**

- 1857 ● Redusere bruken av minstestraffer og gi domstolene et større
1858 handlingsrom for skjønnsutøvelse når det gjelder straffeutmåling,
1859 for å unngå at vi straffer folk lenger enn det som er nødvendig for å
1860 oppnå de preventive hensynene.
- 1861 ● Sette begrensninger på hvor lenge man kan låses inne på celle.
- 1862 ● Øke bruken av omvendt voldsalarm, slik at det er den domfelte og
1863 ikke offeret som begrenses.
- 1864 ● Oppheve sexkjøpsloven og øke støtten til frivillige aktører som
1865 bistår sexarbeidere og ofre for menneskehandel.

1866 **Beredskap**

1867 Å sørge for innbyggernes trygghet er en av statens viktigste oppgaver. I et
1868 åpent demokrati vil det likevel aldri kunne garanteres fullt og helt mot alle

1869 trusler. Det gjør det enda viktigere å ha en god beredskap mot trusler fra
1870 andre land og terrororganisasjoner, samt i tilfelle naturkatastrofer eller
1871 epidemier og pandemier. Nasjonal matproduksjon er en viktig del av
1872 totalberedskapen.

1873 I møte med alvorlige hendelser er det viktig at de ulike delene av
1874 samfunnet vårt med ansvar for beredskap samhandler slik at ressurser
1875 finner hverandre, og at det finnes en tydelig nasjonal kriseledelse.
1876 Samtidig må bevisstheten om sikkerhet i samfunnet heves, og vi må lære
1877 av de hendelsene vi har vært gjennom.

1878 Gode og operative varslingsystem og tilstrekkelig med tilfluktsrom er
1879 avgjørende for å verne sivile under krise- og krigssituasjoner. Kommunen
1880 må sikre en tilstrekkelig dekningsgrad av tilfluktsrom.

1881 At folk faller utenfor samfunnet, utgjør i seg selv en risiko for tryggheten. Å
1882 bekjempe ufrivillig utenforskap og inkludere flere, er derfor en viktig del av
1883 en helhetlig beredskap. Venstre mener at dette bør gjøres gjennom
1884 tillitsbyggende arbeid, og ikke gjennom overvåking av borgerne.

1885 **Venstre vil:**

- 1886 ● At alle virksomheter må sikres nok informasjon om trusselbildet til å
1887 vite hva de skal beskytte seg mot.
- 1888 ● Ikke bruke teknologi fra selskap med koblinger til autoritære
1889 regimer for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser i Norge.
- 1890 ● Revitalisere totalforsvaret så blant annet næringslivets, frivilliges og
1891 industriens rolle tydeliggjøres og knyttes sterkere til strukturene for
1892 nasjonal beredskap og krisehåndtering.
- 1893 ● Sørge for at kommunene forbedrer sine beredskapsplaner, blant
1894 annet med flere tilfluktsrom.
- 1895 ● Koble Norge tettere på nordisk og europeisk beredskapssamarbeid.
- 1896 ● Utrede etablering av en selvstendig forsynings- og
1897 beredskapsorganisasjon etter mønster fra Finland (NESA).

1898 **Mennesker på flukt**

1899 Frihet og menneskerettigheter stopper ikke ved Norges landegrenser.
1900 Mennesker på flukt har krav på rettssikkerhet i møte med den norske
1901 rettsstaten. Venstre vil føre en liberal og human asyl- og
1902 innvandringspolitikk som tar vare på dem som har behov for beskyttelse.

1903 Aldri før har flere mennesker i verden vært på flukt fra krig,
1904 klimaforandringer, nød og elendighet. Flyktningsspørsmål løses best
1905 gjennom internasjonalt samarbeid. Derfor bør Norge bidra mer i globalt
1906 og europeisk samarbeid og koordinering av flyktning- og asylpolitikken.
1907 Norge har gode forutsetninger for å ta en større del av ansvaret for folk på
1908 flukt, særlig for de mest sårbare flyktningene.

1909 Barn på flukt er særlig sårbare. Derfor er det viktig at de får muligheten til å
1910 leve så normale liv som mulig når de ankommer Norge. Venstre vil at barn
1911 som søker asyl skal få rett til barnehage og videregående opplæring på
1912 linje med grunnopplæring, også for mennesker over 18 år som foreløpig
1913 ikke har fått innvilget opphold.

1914 Alle som kommer til Norge skal få sine asylsøknader behandlet på en
1915 skikkelig måte og innen rimelig tid. De som har behov for beskyttelse, skal
1916 få opphold, samtidig som de som ikke har et slikt behov, raskt skal
1917 returneres. Det er uansvarlig å sende mennesker tilbake til land der de
1918 risikerer å bli utsatt for krig, dødsstraff, tortur, forfølgelse eller annen
1919 umenneskelig og nedverdiggende behandling.

1920 Barn er spesielt sårbare, og barn på flukt har et særskilt behov for
1921 beskyttelse. Når asylsøknader behandles, skal barnas beste alltid veie
1922 tyngst. Venstre mener at enslige mindreårige flyktninger skal få
1923 permanent opphold og følges opp av barnevernet i stedet for å bo på
1924 mottak.

1925 Mennesker som har fått opphold i Norge må ses på som en ressurs for
1926 samfunnet. Norge har behov for flere folk, og en vellykket
1927 integreringspolitikk kan bidra til å løse viktige samfunnsutfordringer.
1928 Venstre vil at folk som har rett på beskyttelse, raskt skal integreres i det
1929 norske samfunnet.

1930 Dessverre er det fortsatt slik at enkelte flyktninger blir sittende lenge i
1931 mottak, selv om de har fått oppholdstillatelse og skal bosettes. Dette
1932 gjelder særlig mennesker med funksjonsnedsettelse og andre utsatte
1933 grupper. Venstre vil styrke kommunenes insentiver for å bidra til at disse
1934 menneskene ikke blir sittende på mottak over mange år, og åpne for at
1935 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet kan peke ut bosettingskommuner
1936 for mennesker som blir sittende lenge på mottak, mennesker med

1937 funksjonsnedsettelse og andre utsatte grupper, hvis det ikke lykkes å
1938 finne bosettingskommune.

1939 **Venstre vil:**

- 1940 ● Sikre tilstrekkelig hjelp og bistand til mennesker som flykter fra
1941 naturkatastrofer og klimaflyktninger.
- 1942 ● At Norge skal ta imot minst så mange kvoteflyktninger som FN ber
1943 oss om, i tillegg til å bistå i nærområdene.
- 1944 ● At enslige mindreårige asylsøkere skal være under
1945 barnevernstjenestens ansvar frem til fylte 18 år med medfølgende
1946 etterverntilbud til fylte 25 år.
- 1947 ● At barn som søker asyl skal få rett til barnehage og videregående
1948 opplæring på linje med grunnopplæring.
- 1949 ● Tillegge barnets beste større vekt i saker om oppholdstillatelse.
- 1950 ● Innføre en reell topartsprosess i Utlendingsnemnda (UNE) som
1951 sikrer asylsøkere mulighet til kontradiksjon og en muntlig høring.
- 1952 ● Bidra til fortsatt spredt bosetting av flyktninger ved å gi sterkere
1953 insentiver til distriktskommuner for å bosette flere og gjøre det mer
1954 attraktivt å bli boende, samt vurdere ytterligere tilskudd til
1955 kommuner med stor sekundærbosetting.
- 1956 ● At likekjønnede par må få samme mulighet til familieinnvandring
1957 som andre.
- 1958 ● Gjeninnføre et rimelighetsvilkår for å returnere til internflukt, for å
1959 hindre at mennesker blir returnert til land der tryggheten deres ikke
1960 kan garanteres.
- 1961 ● Styrke rettssikkerheten ved at flere blir hørt muntlig i
1962 utvisningssaker, spesielt der barn er involvert.
- 1963 ● Lovfeste en foreldelsesfrist på 10 år for tilbakekall av
1964 statsborgerskap.
- 1965 ● Gi papirløse arbeidstillatelse og tilgang til helsehjelp.

1966

Kapittel 7 – Kultur og idrett

1967

Et rikt og variert kulturliv er en forutsetning for ytringsfrihet og et velfungerende demokrati. Kultur og sivilsamfunn er selvstendige krefter i samfunnet som er viktige for at samfunnet skal være fritt. Venstre ønsker derfor en kulturpolitikk som sprer makt og bygger samfunnet nedenfra, og som legger til rette for et mangfold av kulturelle uttrykk. Idretten står sterkt i norsk kulturliv, og er et viktig samlingspunkt både for utøvere og de som ser på. På den måten bygger idretten samhold og fellesskap, og gir mennesker mulighet til å møtes og utveksle meninger på tvers av kulturer, verdenssyn og økonomisk bakgrunn. For at idretten skal kunne være en slik arena er det viktig at den er tilgjengelig for alle, og at man har frihet til å velge blant ulike idretter og aktiviteter.

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

Kultur

1979

For at samfunnet skal gi rom for et mangfold av uttrykk, kreves det motkrefter mot ensretting. Det offentlige har et særlig ansvar for at kulturell makt spres slik at flere blir sett og at flere stemmer blir hørt.

1980

1981

1982

Scenekunst og billedkunst er kulturelle ytringer, og Venstre vil legge til rette for at slike uttrykk og opplevelser har gode vilkår i Norge. Et mangfold av mindre scener, gallerier, plattformer og miljøer er viktig for at kunsten skal utvikle seg og være tilgjengelig for mange. Disse er minst like viktige som de store, nasjonale institusjonene.

1983

1984

1985

1986

1987

Det har en egenverdi å få medvirke til å skape kunst- og kulturopplevelser.

1988

Venstre vil at flere skal få oppleve å ta del i kunst og kultur fra en tidlig alder, og ønsker derfor å styrke kulturskolene over hele landet.

1989

1990

Kulturskolene bør få større frihet til å bestemme egne satsingsområder.

1991

For å spre kulturell makt, må det finnes flere kilder for finansiering av kunstuttrykk enn offentlig støtte. Da må det legges bedre til rette for at flere kan lykkes som kulturnæringer, både i etableringsfasen og til vokse seg stor nok til å stå på egne bein. Venstre vil legge bedre til rette for etablering av og vekst i kulturnæringer, slik at flere får muligheter til å skaffe seg stabil inntekt fra eget arbeid.

1992

1993

1994

1995

1996

1997

Språk er grunnlaget for frie ytringer. Venstre vil styrke norsk som

1998

samfunnsbærende språk og ta vare på det norske språkmangfoldet. Begge

1999 de to norske skriftspråkene, bokmål og nynorsk, skal være bredt
2000 representert i samfunnet, slik at det er like enkelt å bruke det ene som det
2001 andre. For å ta vare på og videreutvikle språkmangfoldet i Norge, må
2002 språkopplæringen styrkes både i sidemål, og i samisk og de andre
2003 minoritetsspråkene.

2004 Lesing fremmer demokrati, dannelse og kritisk refleksjon. Derfor har
2005 fellesskapet et ansvar for at det også i framtida blir skrevet, oversatt og
2006 utgitt bøker på norsk. Venstre ønsker et bredt utvalg av litteratur på alle
2007 norske skriftspråk og vil opprettholde mangfoldet i
2008 bokhandelen. Samtidig er det viktig at litteraturen er tilgjengelig for flest
2009 mulig, både med tanke på pris og gjennom tilgang på offentlige bibliotek.

2010 Venstre ønsker at bibliotekene skal være møteplasser i lokalsamfunnene
2011 som bygger opp under samhold og en god offentlig debatt. Bibliotekene
2012 spiller en større rolle i det moderne samfunnet enn bare utlån av bøker, og
2013 bør utvikles til tilgjengelige møteplasser med et bredt tilbud av utlån,
2014 fellesverksted og debattforum. Litteraturformidling er en viktig døråpner
2015 til leseglede i hele livsløpet, fra barnehage til sykehjem.

2016 De redaktørstyrte, journalistiske mediene er viktige både for
2017 nyhetsformidling og for en opplyst offentlig samtale. Venstre ønsker å
2018 sikre et mangfold av utgivelser med norsk, journalistisk innhold, og ønsker
2019 derfor en forutsigbar og nøytral mediestøtte. Staten skal derfor ikke peke
2020 ut enkelte medier som mer meningsbærende enn andre. NRK skal bidra til
2021 mangfoldet av nyhetskilder og debattarenaer uten å fortrenge andre
2022 aktører.

2023 Kulturarv og kulturminner utgjør en del av mangfoldet i kulturlivet, og
2024 danner en viktig felles historie og identitet. De er også en inspirasjon for
2025 nye kulturuttrykk og en kilde til kunnskap. Venstre ønsker derfor å ta godt
2026 vare på vår felles kulturarv, enten den gir seg uttrykk i bygninger,
2027 gjenstander, tekster eller som immateriell kulturarv.

2028 Museene samler, forsker på og formidler vår felles historie og identitet, og
2029 er en viktig arena for refleksjon rundt vårt eget samfunn. Selv om det er
2030 investert mye i museums-sektoren de siste tiårene, står det svært dårlig til
2031 med mange museer. Blant annet de kulturhistoriske museene har dårlige
2032 vilkår, og Venstre ønsker å prioritere et løft for disse.

2033 **Venstre vil:**

- 2034 ● Styrke støtteordningen for regionale kulturbygg.
- 2035 ● Gjeninnføre gaveforsterkningsordningen og øke skattefradraget for
- 2036 private givere for å gjøre det mer attraktivt å tiltrekke seg privat
- 2037 kapital til kulturinstitusjoner.
- 2038 ● Gjøre næringsrettede tiltak mer tilpasset kulturnæringer for å gjøre
- 2039 det enklere å etablere seg og leve som kunstner.
- 2040 ● Støtte etablering av Verdenshavsenteret.
- 2041 ● Øke tilskuddet til medier på minoritetsspråk.
- 2042 ● Styrke nynorsk skriftkultur.
- 2043 ● At allmennkringkastere som NRK og TV2 skal ha like og skjerpede
- 2044 språkkrav, også på nett.
- 2045 ● At Bokloven må åpne for konkurranse og friere prissetting på bøker,
- 2046 og sikre gode vilkår for forfatterne gjennom nøytrale ordninger.
- 2047 ● Sørge for at det lages mer undervisningsmateriale på samisk og de
- 2048 andre minoritetsspråkene i Norge, og sikre lik tilgang på digitale
- 2049 læremidler i begge målformer.
- 2050 ● At samiske barn sikres tilgang på flere bøker, spill, digitale
- 2051 plattformer og filmer på sitt eget språk.
- 2052 ● Arbeide for at barn skal få litteraturmøter minst fem ganger i løpet
- 2053 av grunnskolen gjennom den kulturelle skolesekken.
- 2054 ● Styrke støtteordningene for kulturminnevern for å kompensere
- 2055 eierne av felles kulturminner bedre.
- 2056 ● Innføre skattefradrag for vedlikeholds- og restaureringskostnader
- 2057 knyttet til verneverdige bygninger og kulturmiljøer i privat eie.
- 2058 ● Sanksjonere ødelegging av vernede bygg og kulturmiljøer hardere.
- 2059 ● Sikre planer for vern om kulturminner, også i krise og krig.

2060 **Idrett**

2061 For Venstre er breddetilbudet i idretten det viktigste, enten man er aktiv i
2062 idrettsforeninger eller driver med egenorganisert idrett. Det må legges til
2063 rette for idrettsarenaer som kan brukes av mange idretter og aktiviteter på
2064 ulike nivå. Samtidig opplever vi en frivillighetskrise i idretten med en
2065 økende mangel på trenere for barne- og ungdomsidretten. Dette er en av
2066 de viktigste oppgavene å løse framover.

2067 Idretten er i dag blant annet finansiert gjennom overskudd fra
2068 pengespillmarkedet gjennom de såkalte tippemidlene. Pengespill skal i

2069 minst mulig grad føre til avhengighet, men Norsk Tipping er bare en av
2070 flere aktører på spillmarkedet i dag. Målet om å redusere skadene som
2071 spillavhengighet fører med seg, kan søkes oppnådd med andre
2072 virkemiddel enn spillmonopolet, og Venstre vil derfor evaluere norsk
2073 spillpolitikk.

2074 Dataspill og e-sport er i vekst, og unge spillere trenger møteplasser og økt
2075 anerkjennelse. Vi vil derfor at e-sport skal bli et eget valgfag i skolen. E-
2076 sporten mangler i dag lokaler, og vi vil derfor at flere offentlige bygg skal
2077 stilles til rådighet for samlinger. E-sportdeltakere får ikke idrettsvisum for
2078 å delta på turneringer i Norge. Vi vil endre denne regelen slik at de
2079 defineres som sportsutøvere med rett til visum.

2080 **Venstre vil:**

- 2081 ● Støtte utlånsordninger for utstyr og redusere barrierene for
2082 deltakelse.
- 2083 ● At idrettsarenaer og friområder utformes for å kunne brukes av et
2084 mangfold av aktiviteter, og være tilgjengelig for uorganisert idrett.
- 2085 ● Utvikle et idrettsstipend slik at toppidrettsutøvere i mindre idretter
2086 får utøve idretten sin på toppnivå.
- 2087 ● At e-sportdeltakere skal defineres som idrettsutøvere med rett til
2088 idrettsvisum.

2089 **Frivillighet, tro og livssyn**

2090 Det har en selvstendig verdi at ikke alt i samfunnet er organisert gjennom
2091 det offentlige eller det private markedet. Frivilligheten er en viktig del av
2092 sivilsamfunnet, og frivillighet har en sterk plass i norsk kultur. Det
2093 offentlige skal ikke styre frivilligheten, men legge til rette for den.

2094 Innsatsen til de frivillige organisasjonene utgjør en stor verdi, men iveren
2095 etter frivillig arbeid blir mindre av å møte byråkratiske og dårlig tilpassede
2096 ordninger. Venstre vil gjøre hverdagen deres lettere ved å forenkle
2097 registreringsordninger og rapporteringskrav for frivillige organisasjoner.

2098 Venstre vil ha et livssynsåpent samfunn. I dag får ulike tros- og
2099 livssynssamfunn ulik finansiell støtte fra staten. Vi mener at alle individers
2100 valg av tro- og livssyn er likeverdige, og vil derfor også likestille støtten.
2101 Respekt for menneskerettigheter må stilles som krav for å motta offentlig
2102 støtte. Trossamfunn må i større grad finansieres av medlemmene.

2103 Tro og livssyn er dypt personlig, og samfunnet skal sikre og ivareta full
2104 trosfrihet. Staten og andre offentlige institusjoner skal være upartiske og
2105 ikke knyttes til en bestemt religion. Venstre vil ha bedre tilgang på
2106 livssynsnøytrale seremonirom som kan brukes til begravelser og andre
2107 høytidelige anledninger.

2108 **Venstre vil:**

- 2109 ● Legge til rette for flere møteplasser og lokaler som er tilgjengelig for
2110 frivillig arbeid.
- 2111 ● Trappe opp momskompensasjonsordningen for frivillige lag til en
2112 regelstyrt ordning.
- 2113 ● Likebehandle tros- og livssynsamfunn i offentlige
2114 tilskuddsordninger.
- 2115 ● Øke tilgangen til livssynsnøytrale seremonirom i hele landet.

2116

Kapittel 8 - Utenriks og forsvar

2117

Vår tids store utfordringer kan bare løses i fellesskap og gjennom internasjonalt samarbeid. Venstres utenrikspolitikk bygger på liberale og demokratiske verdier som individuell frihet, rettsstatsprinsippene og respekt for menneskerettighetene. Etter mange år med en langsom, men positiv utvikling i det liberale demokratiets utbredelse i verden, ser vi nå at utviklingen går i motsatt retning. Den internasjonale rettsordenen er under økende press, blant annet som følge av terror og krigføring, og aktører følger i stadig mindre grad krigens folkerett. Samtidig står verden overfor andre enorme felles utfordringer. Klima- og naturkrisen fører til verdensomfattende naturkatastrofer, sult og migrasjon. Dette forsterker spenninger og konfliktnivå nasjoner og regioner imellom. Vi må derfor styrke vårt arbeid for en sterk internasjonal rettsorden og stabile internasjonale institusjoner som hegner om liberale verdier og menneskerettigheter for alle.

2118

2119

2120

2121

2122

2123

2124

2125

2126

2127

2128

2129

2130

2131

Utenriks

2132

Norge er avhengige av å søke tettere samarbeid med likesinnede land, fra våre nærmeste naboer i Norden til andre demokratier verden over.

2133

2134

Samtidig er det i Norges grunnleggende interesse å forsvare og styrke det multilaterale styringssystemet, inkludert FN-organisasjonene. Det er den eneste måten å samarbeide om globale utfordringer med land vi ikke deler verdsett med, og den eneste måten vi kan få en «plass ved bordet».

2135

2136

2137

2138

Venstre vil bruke utenrikspolitikken til å bygge opp under et liberalt, demokratisk styre i verden, være uredde på vegne av verdens frihetsforkjempere og støtte deres kamp etter beste evne.

2139

2140

2141

Global frihandel har løftet millioner av mennesker ut av fattigdom.

2142

Økonomisk åpenhet mot verden har dessuten alltid vært viktig for Norge og norsk økonomi. For Venstre har også friheten til å selge, kjøpe, jobbe,

2143

2144

og investere på tvers av landegrenser en stor egenverdi. Venstre ønsker en frihetsfremmende handelspolitikk som fordyper økonomiske bånd der det er mulig, og samtidig unngår at norske handelsinteresser bidrar til å

2145

2146

2147

undergrave demokrati, menneskerettigheter og kampen mot

2148

klimaendringer, hverken hjemme eller i landene vi handler med.

2149 Derfor mener vi at Norge skal avslutte forsøket på å inngå en
2150 frihandelsavtale med Kina. Dette er ikke tidspunktet for å gjøre oss mer
2151 strategisk avhengige av et autoritært regime. Til gjengjeld må vi handle
2152 desto mer med likesinnede økonomier. Norge må benytte muligheten til å
2153 vise seg som en trygg støttespiller for andre land i det grønne skiftet, fra
2154 bærekraftig utvinning av kritiske mineraler til rammevilkår for grønn kraft-
2155 og teknologiproduksjon.

2156 **Venstre vil:**

- 2157 ● Prioritere å fremforhandle frihandelsavtaler med andre demokratier,
2158 oppdatere dem vi allerede har med henblikk på moderne
2159 tjenestehandel, og få inn sterkere forpliktelser rundt klima,
2160 menneskerettigheter og personvern.
- 2161 ● Støtte oppunder reformer av internasjonale institusjoner, inkludert
2162 FNs sikkerhetsråd, som bygger oppunder deres legitimitet og tillit.
- 2163 ● Støtte internasjonale rettsoppgjør etter brudd på folkeretten i krig
2164 og konflikter.
- 2165 ● Ta initiativ til en egen multilateral handelsavtale for grønne
2166 teknologier og tjenester innen WTO-systemet.
- 2167 ● At Norge ikke skal inngå en bilateral handelsavtale med Kina, og
2168 sørge for at normaliseringsavtalen ikke hindrer Norge i å ta opp
2169 menneskerettighetsbrudd med Kina.
- 2170 ● Støtte Taiwans rett til selvstyre og fordype Norges bilaterale forhold
2171 til Taiwan gjennom økt handel og kulturell utveksling og opprette et
2172 handelskontor etter mønster fra de andre nordiske landene.
- 2173 ● Forsterke det transatlantiske samarbeidet og utvekslingen mellom
2174 Norge og USA.
- 2175 ● Samarbeide tettere med våre nordiske naboland på alle områder der
2176 vi kan utrette mer sammen.
- 2177 ● Søke å utvikle Nord-Norge, Nord-Sverige og Nord-Finland som en
2178 enhetlig økonomisk region, særlig arbeidet med utbygging av
2179 kommunikasjonslinjer og infrastruktur på tvers i regionen.
- 2180 ● Arbeide for en tostatsløsning i konflikten mellom Israel og Palestina
2181 der Palestina anerkjennes som stat og Israel blir anerkjent av sine
2182 arabiske naboland. Israels ulovlige bosetninger og blokaden av Gaza
2183 må opphøre og de palestinske selvstyremyndigheter må etablere
2184 kontroll på Gaza. Grensene fra før 1967 skal respekteres.
- 2185 ● Fordømme Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara, og anerkjenne
2186 Vest-Sahara som en selvstendig stat.

2187 Europa

2188 Etter tre tiår med fredelig samhandling og stabilitet på vårt kontinent, går
2189 vi nå en mer uforutsigbar fremtid med større usikkerhet i møte. Venstre
2190 mener Norges interesser best kan ivaretas innenfor EUs liberale
2191 verdifelleskap. EU er også vår nærmeste partner i å håndtere global
2192 klimaendring og migrasjon, og vår viktigste handelspartner. Derfor vil
2193 Venstre at Norge skal bli med i EU og ta plass ved forhandlingsbordet der
2194 våre naboland beslutter hvordan vi skal håndtere våre felles utfordringer.
2195 Medlemskapet må avgjøres etter folkeavstemming, det må lages gode
2196 løsninger for fiskeri og landbruk og tas en separat vurdering av eventuell
2197 inntreden i eurosonen.

2198 Som ikke-medlem har Norge alt for liten innflytelse på EU-politikken. Det
2199 er et demokratisk problem at viktige beslutninger som omfatter Norge
2200 treffes uten at Norske folkevalgte har tatt del i behandlingen. Stadig mer
2201 forpliktende samarbeid og avtaler innenfor forsvars-, sikkerhets- og
2202 utenrikspolitikken skjer også i EUs regi. Dette dekkes ikke av EØS-avtalen.
2203 Uavhengig av spørsmålet om fullt medlemskap, er Norge tjent med å delta
2204 i et så dypt samarbeid med EU som mulig gjennom EØS-avtalen og andre
2205 avtaler. Venstre vil også styrke andre europeiske samarbeid som
2206 Europarådet, Det europeiske politiske fellesskap, EFTA, Den europeiske
2207 menneskerettighetskonvensjonen, og Den europeiske
2208 menneskerettighetsdomstolen.

2209 Venstre vil:

- 2210 ● At Norge skal melde seg inn i EU.
- 2211 ● Søke å ta del i EUs felles utenriks-, forsvars- og sikkerhetspolitikk
2212 gjennom en rammeavtale med EU og styrke det forsvarsindustrielle
2213 samarbeidet.
- 2214 ● Ha et tett felleseuropeisk samarbeid om migrasjon, der man sikrer
2215 grensekontroll, ivaretar asylrettigheter og sørger for en
2216 byrdefordeling mellom mottakerlandene.
- 2217 ● Samarbeide med EU for å redusere avhengigheten av Kina og
2218 Russland innen kritiske råvarer og strategisk infrastruktur.
- 2219 ● Ikke gi EØS-midler til stater som ikke respekterer rettsstat- og
2220 demokratiske prinsipper, og heller støtte uavhengige
2221 organisasjoner i sivilsamfunnet.
- 2222 ● Støtte Ukrainas arbeid for å bli medlem i EU.

2223

Sikkerhet

2224

2225

2226

2227

Russlands fullskala krig mot Ukraina markerer et tidsskille for norsk, europeisk og internasjonal sikkerhet. Dette skjer samtidig som Kina utfordrer omverdenen både når det gjelder menneskerettigheter, militær utvikling og handelspolitisk.

2228

2229

2230

2231

2232

2233

2234

2235

Som nabo med felles grense i nord, er forholdet mellom Russland og vesten avgjørende viktig for norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Forholdet mellom Kina på den ene siden og Europa og USA på den andre, vil prege den globale sikkerhetssituasjonen de kommende tiårene. NATO er i dag Norges klart viktigste sikkerhetsgaranti, og vil fortsette å være det i overskuelig fremtid. Venstre støtter alle initiativer som vil bidra til å styrke NATOs samhold og kapasitet, herunder utvidelse med nye medlemsland som Ukraina og Georgia.

2236

2237

2238

2239

2240

2241

2242

Norge har i dag et forsvar som ikke er tilpasset den sikkerhetssituasjonen vi står overfor. Vi må derfor betydelig styrke vår egen forsvarsevne og vår evne til å bidra til våre allierte. Norge må bidra til utviklingen og oppskaleringen av en europeisk forsvarsindustri i lys av den internasjonale sikkerhetssituasjonen. Norsk forsvarsindustri må satses på som leverandør av våpen og ammunisjon til vårt eget forsvar og våre allierte under dagens krav til eksportkontroll.

2243

2244

2245

2246

2247

Venstre vil legge en oppdatert nasjonal sikkerhetsstrategi til grunn for fremtidige investeringer og prioriteringer innen forsvars- og beredskapsarbeidet, og vurdere å samle det overordnede ansvaret for sikkerhet og beredskap på tvers av sektorer, særlig justis, forsvar og de ulike EOS-tjenestene.

2248

2249

2250

2251

2252

2253

2254

2255

2256

Venstre vil redusere antall atomstridshoder i verden og bidra til mer sikkerhet rundt eksisterende våpensystemer. Vi vil prioritere Norges innsats for å styrke eksisterende avtaler der atomvåpenstatene også er parter. Vi mener at atomvåpen bør forbys på lik linje med kjemiske og biologiske våpen, og vi mener Norge bør signere og ratifisere FNs forbud mot atomvåpen. Målet på sikt bør være en forpliktende forbudsavtale som inkluderer alle dagens atommakter. Venstre vil også at Norge skal være pådriver for at helautonome våpensystemer forbys og jobbe for internasjonalt forpliktende regler for bruk av autonome systemer.

2257 **Venstre vil:**

- 2258 ● Jobbe for mest mulig tverrpolitisk enighet i norsk sikkerhets- og
2259 forsvarspolitik.
- 2260 ● Bidra til å styrke NATO som vår viktigste sikkerhetsgaranti og
2261 forsvarsallianse.
- 2262 ● Legge en oppdatert nasjonal sikkerhetsstrategi til grunn for
2263 fremtidige investeringer og prioriteringer innen forsvars- og
2264 beredskapsarbeidet.
- 2265 ● Bygge opp norsk forsvarsindustri for å kunne levere våpen og
2266 materiell til allierte.

2267 **Utviklingspolitikk**

2268 Den liberale og regelstyrte verdensordenen og økt handel mellom land har
2269 vært historiens beste midler for fattigdomsbekjempelse og større frihet
2270 for alle. De siste årene har verden dessverre opplevd alvorlige tilbakeslag i
2271 utviklingsarbeidet. Behovet for humanitær bistand vokser. Dette gir Norge
2272 både ansvar og egeninteresse i å opprettholde og effektivisere
2273 utviklingshjelpen. Utviklingspolitikken må derfor sees som en del av den
2274 utenrikspolitiske helheten, og dra i samme retning som den øvrige
2275 utenrikspolitikken. Norsk bistand skal bidra til økonomisk vekst, grønn
2276 omstilling, demokratisering, likestilling og kvinners deltakelse, og til at
2277 land kan stå på egne ben.

2278 Venstre vil at bistanden skal bli mer resultatorientert og kostnadseffektiv,
2279 og vil derfor prioritere tiltak som gir størst effekt. Det er også nødvendig
2280 med færre og tydeligere mål og tydeligere tematisk og geografisk
2281 prioritering for hva bistanden skal oppnå, samt mer langsiktige
2282 investeringsstrategier.

2283 De store utfordringene verden står overfor kan ikke løses av offentlige
2284 budsjetter alene. Dersom vi skal nå bærekraftsmålene er det behov for
2285 store private investeringer. Venstre vil derfor bidra til at mer privat kapital
2286 mobiliseres til utviklingsland, både innenfor og utenfor det tradisjonelle
2287 bistandssystemet, blant annet gjennom bruk av garantier.

2288 Å styrke klimabistanden er viktig for å nå målene i Parisavtalen og
2289 mobilisere til felles innsats. Derfor vil Venstre styrke klima- og
2290 skogprosjektet og annen bistand som tar vare på natur, kutter

2291 klimagassutslipp og styrker fornybar energi. I tråd med Parisavtalen er det
2292 viktig at klimabistanden kommer i tillegg til, ikke går på bekostning av, den
2293 tradisjonelle bistanden.

2294 **Venstre vil:**

- 2295 ● Fastholde målet om at minst 1% av bruttonasjonalinntekten skal vies
2296 bistand.
- 2297 ● Støtte en todeling av bistanden i tråd med Sending-utvalget slik at
2298 en bruker minst 0,7 % av BNP på tradisjonell bistand og minst 0,3 %
2299 til globale fellesgoder som klima og natur, med mål om opptrapping
2300 på sikt.
- 2301 ● At utredningsinstruksen også skal gjelde forvaltningen av norsk
2302 bistand.
- 2303 ● Øke finansieringen av Norfund, og særlig Klimainvesteringsfondet.
- 2304 ● Arbeide for en fast, uavhengig global mekanisme for gjeldslette.
- 2305 ● Utvide bruken av direkte kontantutbetalinger til trengende
2306 mennesker og familier for å bekjempe fattigdom.
- 2307 ● Jobbe for å redusere gebyrene innvandrere som sender penger til
2308 hjemlandet må betale.
- 2309 ● Utvide land-for-land-rapporteringen og innføre enhetlig
2310 skattlegging av multinasjonale selskaper for å bekjempe
2311 skatteparadiser og kapitalflukt.
- 2312 ● Styrke klima- og skogsatsningen.
- 2313 ● Arbeide for å styrke internasjonale avtaler om minimumsbeskatning
2314 av selskaper.
- 2315 ● Oppheve tollmurer og andre handelsbarrierer som motvirker fattige
2316 land sin økonomiske vekst.

2317 **Forsvar**

2318 Norge må være en troverdig og sterk alliert i NATO. Da må vi ha en
2319 troverdig forsvarsevne som til daglig ivaretar egen suverenitet og
2320 handlefrihet, som har evne til selvstendig å gjennomføre egne
2321 operasjoner, som er integrert i NATO, som har evne til å delta i
2322 internasjonale operasjoner, både under ledelse av FN og NATO, og som
2323 har evne til alliert mottak i krise og krig her hjemme. Venstre vil sørge for
2324 at Norge fortsetter å oppfylle NATO-forpliktelsen om å bruke minst to
2325 prosent av BNP på forsvar.

2326 Norge har et særskilt ansvar i nord. Som en maritim nasjon med store
2327 verdier å forsvare krever det også at vi har bedre evne til å operere på
2328 havet.

2329 Det norske forsvaret bygger på verneplikt. Venstre støtter en videreføring
2330 av verneplikten som rekrutteringsgrunnlag til Forsvaret.

2331 Det er en stor utfordring for forsvaret å holde på personell over tid.
2332 Venstre vil stanse personellflukten fra Forsvaret, blant annet ved å sikre
2333 bedre karrieremuligheter for personell som vil fortsette utover
2334 førstegangstjenesten, bedre lønnsutvikling, større muligheter til faglig
2335 utvikling og mulighet til å veksle mellom sivil og militær karriere, samt
2336 tilrettelegging for et moderne familieliv.

2337 Forsvaret skal sørge for at arbeidsforholdene og miljøet for vernepliktige
2338 og ansatte er godt med nulltoleranse mot mobbing og seksuell
2339 trakassering.

2340 **Venstre vil:**

- 2341 • Kraftig ruste opp Forsvarets operative evne gjennom en langsiktig
2342 satsning på investeringer i mannskap og materiell.
- 2343 • At Norge prioriterer å styrke sin evne på havet og kysten til å ivareta
2344 suverenitetshevdelse.
- 2345 • At Norge styrker landmakten, blant annet ved å fullføre
2346 oppbyggingen av Finnmark Landforsvar, Brigade Nord og Brigade
2347 Sør, og anskaffelse av langtrekkende artilleri.
- 2348 • Sikre større fleksibilitet mellom sivil og militær arbeidsplass og
2349 verdsette sivil kompetanse høyere.
- 2350 • Styrke forsvarsrettet forskning- og utvikling.
- 2351 • Øke kapasiteten for alliert mottak og øving i Norge.
- 2352 • Styrke Forsvarets cyberkapasiteter og forsvarssektorens IKT.
- 2353 • Sikre god behandling og oppfølging av veteraner.
- 2354 • Styrke nordisk forsvarssamarbeid i rammen av NATO og
2355 NORDEFECO, og styrker forsvarssamarbeidet med Baltikum.
- 2356 • Oppdatere basepolitikken for å åpne for større nærvær av allierte
2357 styrker på norsk territorium, særlig for å muliggjøre fast samarbeid
2358 med våre nye NATO-allierte i Norden.
- 2359 • At Norge er et foregangsland for vestlige land i FN, og stiller bidrag
2360 og kapasiteter også til de mer krevende FN operasjonene.

2361 **Kapittel 9 - Barn, familie og** 2362 **likestilling**

2363 Alle barn skal ha en trygg oppvekst, og alle familier skal få hjelpen og
2364 støtten de trenger fra det offentlige til å skape seg gode liv, uavhengig av
2365 hvordan de er sammensatt. Ingen skal oppleve diskriminering på grunn av
2366 hvem de er, hvordan de ser ut eller hvor de kommer fra. Det finnes
2367 fremdeles systematiske skjevheter mellom menn og kvinners muligheter i
2368 samfunnet, som vi trenger aktiv politikk for å motvirke. Barns beste vil
2369 alltid være den viktigste prioriteringen i Venstres familiepolitikk.

2370 **Oppvekst**

2371 Under normale, gode levekår vil de fleste barn utvikle seg og lære i takt
2372 med sine evner og ressurser. De vil få venner og fungere godt sosialt og
2373 emosjonelt. Vi vet samtidig at barn som vokser opp med foreldre som ikke
2374 klarer å gi tilstrekkelig omsorg eller følge opp barnets behov, barn som
2375 lever med vedvarende lav inntekt i husstanden, og barn som opplever
2376 andre belastninger, som mobbing, vold og overgrep, og barn som ikke
2377 møter et godt nok miljø for læring og sosialt samspill i barnehage og
2378 skole, vil ha økt risiko for å utvikle psykiske plager og sosial mistilpasning.
2379 De vil dermed ikke kunne utnytte og utvikle sine evner til beste for seg selv
2380 og de rundt seg.

2381 Barn og unge som lever i lavinntektsfamilier får ikke de samme
2382 mulighetene som sine jevnaldrende. Mange mister muligheten til å delta
2383 på viktige sosiale arenaer på lik linje som andre. De opplever oftere
2384 mobbing, får i snitt dårligere karakterer og de faller i større grad ut av
2385 videregående opplæring. En oppvekst i vedvarende lavinntekt kan
2386 resultere i lavere deltakelse i barnehage og fritidsaktiviteter, dårligere
2387 boforhold, svakere skolerresultater, mindre utdanning og dårligere helse.
2388 Dette gjør at de i langt større grad enn sine jevnaldrende opplever
2389 utenforskap. Selv om alle kan oppleve å få psykiske helseplager i løpet av
2390 livet, er det likevel en klar sammenheng mellom fattigdom som barn og
2391 negative følger for psykisk og fysisk helse.

2392 For mange barn som vokser opp i Norge i dag opplever ufrihet som følge
2393 av vold og overgrep, negativ sosial kontroll og fattigdom. Vi mangler

2394 koordinert oppfølging av utsatte barn. Derfor vil Venstre etablere
2395 møteplasser for fagfolk fra barnevern, skole, barnehage og kommune der
2396 de kan jobbe med langsiktig oppfølging av disse barna. Vi vil også styrke
2397 tilgangen til barnekoordinator for familier som vil ha behov for langvarige
2398 og sammensatte eller koordinerte helse- og omsorgstjenester og andre
2399 velferdstjenester.

2400 Det viktigste vi kan gjøre for å forhindre vold og overgrep, er å forebygge.
2401 Vi vil styrke samarbeidet mellom hjem, politi, skole, barnehage, barnevern,
2402 helsestasjoner og frivillige organisasjoner. Alle må jobbe sammen for å
2403 oppnå gode resultater.

2404 Arbeidet for å forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll må styrkes.
2405 For å gi flere mulighet til å snakke med en mangfoldsrådgiver, vil vi utvide
2406 mangfoldsrådgiverordningen til flere videregående skoler og
2407 ungdomsskoler. Barn og unge som etterlates i utlandet mot sin vilje, må få
2408 hjelp. Venstre vil styrke rettsvernet for dem som utsettes for
2409 tvangsekteskap og illegitime ekteskap. Ved familiegjenforening bør stilles
2410 krav om erklæring om at ekteskapet er inngått av egen fri vilje og at man
2411 anerkjenner hverandres like rett til skilsmisse. Ordningen med
2412 integreringsrådgivere på norske ambassader må utvides.

2413 Familier der foresattes forutsetninger gjør at barna er ekstra utsatt trenger
2414 mer oppmerksomhet fra det offentlige. Vi vil derfor etablere egne
2415 innsatsgrupper i skolehelsetjenesten som kan følge opp slike familier.

2416 Alle har rett til et privatliv, også på sosiale medier. Barn er særlig utsatt for
2417 personvernbrudd. Det er de voksnes ansvar å ta hensyn til og sikre barns
2418 personvern. Vern av barns digitale privatliv må styrkes.

2419 **Venstre vil:**

- 2420 ● Innføre et fritidskort for barn mellom 6 og 18 år i familier med lav
2421 inntekt.
- 2422 ● Sikre gode frifondordninger for barne- og ungdomsorganisasjoner.
- 2423 ● Bedre rammevilkårene for dem som driver med organisert og
2424 egenorganisert idrett.
- 2425 ● At Norge skal ratifisere barnekonvensjonens individuelle
2426 klageordning.

2427

Barnevern

2428

Ikke alle barn har gode liv i hjemmet. Noen familier trenger veiledning og støtte, i andre tilfeller er det nødvendig å ta barnet ut av hjemmet.

2429

2430

Barnevernstjenestene gjør vanskelige vurderinger som har stor

2431

innvirkning på enkeltpersoners liv. Familier kan oppleve møtet med

2432

barnevernet som skremmende. Derfor er det vesentlig at barnevernet

2433

evner å rekruttere og holde på kvalifisert personale. For å redusere

2434

konfliktnivået, ønsker Venstre å styrke kompetansen i barnevernet og

2435

helsestasjonenes rolle i å tilby hjelp og veiledning til familier.

2436

Mange barn opplever mange flyttinger mellom ulike institusjoner og

2437

fosterhjem og dermed nye brudd. Barn må forholde seg til mange

2438

fagpersoner og forklare seg mange ganger om det samme. For noen er

2439

barndommen preget av en lang rekke rettssaker, som gjør at de aldri får

2440

fred. Det er behov for å se saker om omsorgsovertakelse og tilbakeføring i

2441

sammenheng med foreldretvist saker. Fosterforeldre har i dagens

2442

situasjon ingen rettigheter i rettsapparatet.

2443

Venstre vil:

2444

- At barnets beste alltid skal være det overordnede prinsippet i saker som involverer barn.

2445

2446

- Styrke helsestasjonenes rolle i foreldreveiledning og andre hjelpetiltak til familier.

2447

2448

- At omsorgsovertakelse som hovedregel ikke vedtas før det foreligger et konkret tilbud om plassering av barnet.

2449

2450

- Styrke barnets beste ved å forenkle behandlingen av saker om fast bosted etter barneloven når det samtidig behandles saker om omsorgsovertakelse eller oppheving av omsorgsovertakelse etter barnevernloven.

2451

2452

2453

2454

- Ha mindre spesialiserte institusjoner slik at barn ikke må flytte i like stor grad som nå.

2455

2456

- Gi barn og unge i institusjon nødvendig helsehjelp i institusjonen. Det må bli en klarere ansvarsdeling mellom barnevernet og helsetjenesten.

2457

2458

2459

- Gjøre en grundig vurdering av muligheten for tilbakeføring ved omsorgsovertakelse og i de første par årene. De biologiske

2460

2461

foreldrenes anledning til å reise rettssaker bør av hensyn til barnet

2462

begrenses mer enn i dag.

- 2463 ● Gi fosterforeldre partsrettigheter og slik at de kan høres i rettssaker
- 2464 om tilbakeføring.
- 2465 ● Rekruttere flere fosterhjem, gi bedre støtte til fosterhjem og bedre
- 2466 ettervern til fosterbarn.
- 2467 ● Sørge for god overgang mellom ungdoms- og voksenlivet ved å gi
- 2468 reell mulighet til ettervern fram til 25 års alder.

2469 Familie

2470 Familien er for de fleste det viktigste sosiale og økonomiske fellesskapet
2471 man er en del av. Samtidig har familiebegrepet blitt kraftig utvidet de
2472 senere tiårene, og omfatter i dag langt flere konstellasjoner enn det
2473 tradisjonelle “mor, far og barn”. Det er særlig viktig for barn, men også for
2474 voksne, at samfunnet anerkjenner ulike former for
2475 familiesammensetninger, inkludert aleneforsørgere, likekjønnede par og
2476 foreldre og enkeltpersonhusholdninger.

2477 Lave inntekter kan gi svært negative konsekvenser for familier og barn.
2478 Venstre vil derfor øke og skattlegge barnetrygden, slik at familier med lav
2479 inntekt får mer enn de gjør i dag, mens familier med høy inntekt får noe
2480 mindre (etter skatt). Vi vil samtidig at barnetrygden holdes utenfor
2481 grunnlaget for beregning av sosialhjelp og fjerne kommunenes anledning
2482 til å redusere utbetalingene til familier som mottar barnetrygd.

2483 Venstre vil ha sosiale støtteordninger som gir barn flere muligheter og
2484 bedre forutsetninger til å leve selvvalgte liv. Barnehagen er en viktig arena
2485 for fellesskap og utvikling. Kontantstøtten innebærer at fellesskapet
2486 bidrar med økonomisk støtte for at foreldre skal kunne holde barnet sitt
2487 borte fra barnehagen. Venstre mener dette er feil prioritering av
2488 fellesskapets ressurser og vil derfor prioritere full barnehagedekning og
2489 avvikle kontantstøtten.

2490 Det er i dag en utfordring at kvaliteten på SFO/AKS varierer mye fra
2491 kommune til kommune. Vi vil sikre jevn og høy kvalitet på tilbudet.
2492 SFO/AKS skal stimulere til både lek og læring. Det er også viktig at tilbudet
2493 gir barna et godt kreativt, praktisk og estetisk tilbud. Mer samarbeid med
2494 ulike aktører som kulturskole og ulike frivillige aktører, som for eksempel
2495 idrettslag og miljøorganisasjoner, er viktig for å heve kvaliteten på
2496 tilbudet.

2497 Venstre vil gi alle foreldre større muligheter til å delta i egne barns liv helt
2498 fra fødselen. Derfor stod vi bak omleggingen av foreldrepermisjonen til
2499 dagens tredelte ordning der mor og far har rett til 15 uker permisjon hver,
2500 og 16 uker til fri fordeling mellom seg. Vi ser at dette har ført til at familier
2501 har fordelt permisjonstiden jevnere, og vil derfor videreføre ordningen slik
2502 den er i dag. Retten til foreldrepermisjon skal være individuell, og derfor
2503 vil vi at far skal få selvstendig uttaksrett til farspermisjon og
2504 adopsjonspermisjon.

2505 Alle barn trenger foreldre. Vi trenger flere foster- og adoptivforeldre for å
2506 sikre alle barn en så trygg og stabil familiesituasjon som mulig. For å
2507 rekruttere foster- og adoptivforeldre må vi styrke både foreldrenes og
2508 barnas rettigheter. Venstre vil sikre reell likestilling mellom enslige og
2509 heterofile og skeive par, og øke rekrutteringen blant minoriteter. Vi vil
2510 også doble adopsjonsstøtten og sikre adoptivforeldre samme
2511 permisjonsrettigheter som de som føder egne barn.

2512 Stadig flere av oss bor alene i større deler av livet. Aleneboende opplever
2513 at mange levekostnader kan bli uforholdsmessig høye fordi de er beregnet
2514 for å deles på flere. Dette gjelder særlig utgifter som kommunale avgifter,
2515 som beregnes pr. husstand, ikke pr. person. Venstre vil gjennomgå de
2516 økonomiske vilkårene for aleneboende og utrede om det er mulig å knytte
2517 flere husholdningsutgifter som offentlige avgifter til personer i stedet for
2518 til husholdninger. Vi ønsker også å innføre flere familierabatter for enslige
2519 forsørgere.

2520 Forbruksgjelden har økt formidabelt de senere år, med brutale
2521 konsekvenser for de mest sårbare husholdningene, ikke minst dem med
2522 barn. Venstre vil derfor innføre et tak for forbrukslånsrenter og forby
2523 aggressiv markedsføring av forbrukslån.

2524 **Venstre vil:**

- 2525 ● Kraftig øke barnetrygden og skattlegge den.
- 2526 ● Avvikle kontantstøtten.
- 2527 ● Sikre jevn og høy kvalitet på SFO/AKS.
- 2528 ● At begge foreldrene skal få selvstendig uttaksrett til foreldre- og
2529 adopsjonspermisjon.
- 2530 ● Utrede om flere husholdningsutgifter som offentlige avgifter kan
2531 knyttes til personer i stedet for husholdninger..

2532 **Likestilling og mangfold**

2533 Frihet handler også om likestilling. I et liberalt demokrati skal alle kunne
2534 være seg selv og leve det livet de selv ønsker. I en kultur preget av
2535 likestilling blir alle mennesker respektert og kan føle seg trygge uavhengig
2536 av blant annet kjønn, seksuell orientering og funksjonsevne.

2537 Det er en grunnleggende, liberal verdi at det skal være likestilling mellom
2538 kjønnene. Selv om Norge er et veldig likestilt samfunn, er vi ikke i mål før
2539 alle kjønn har like rettigheter. Vi har fortsatt et veldig kjønnsdelt
2540 arbeidsmarked, hvor flere kvinner jobber deltid og hvor mange fag
2541 domineres av ett kjønn. Gutter lykkes i mindre grad enn jenter i skole og
2542 høyere utdanning, og ulikhetene mellom menn er store i den forstand at en
2543 del menn har dårlige levekår. Venstre vil gjennomgå alle regler og
2544 ordninger med tanke på å avdekke og fjerne systematisk diskriminerende
2545 tiltak.

2546 Alle skal ha retten til å bestemme over egen hverdag. Venstre ser på
2547 universell utforming som et essensielt verktøy for å sikre likestilling for alle
2548 mennesker. Det er majoritetens plikt å sørge for at minoriteter blir godt
2549 ivaretatt og får utfolde seg. Funksjonsnedsettelse skal ikke hindre adgang
2550 til og aktiv deltakelse i utdanning, arbeidsliv eller fritidsaktiviteter.
2551 Ordningen med Brukerstyrt personlig assistanse må reguleres bedre slik
2552 at ordningen praktiseres mer enhetlig og at det blir lettere for brukere av
2553 ordningen å flytte mellom kommuner.

2554 Det er i tråd med grunnleggende liberale verdier at alle skal kunne leve
2555 åpent med sitt kjønnsuttrykk og sin seksuelle orientering. Dessverre er det
2556 fortsatt mange i LHBT+-befolkningen som opplever diskriminering, vold
2557 og hets for å være seg selv. Venstre vil arbeide for at alle skal kunne være

2558 trygge og frie. Vi vil ha en bred tilnærming til seksualitetsopplæring slik at
2559 barn og unge opplever skolen som en trygg arena for å lære om kropp og
2560 helse, integritet og grensesetting, lyst og mangfold.

2561 **Venstre vil:**

- 2562 ● At Norge skal inkorporere hele FN-konvensjonen om mennesker
2563 med nedsatt funksjonsevne (CRPD), med valgfrie protokoller, i den
2564 norske menneskerettsloven.
- 2565 ● At BPA-ordningen gis en mer samlet, tydelig og utførlig regulering.
- 2566 ● Innføre en tredje juridisk kjønnskategori, kombinert med en
2567 gjennomgang av relevant lovgivning.
- 2568 ● At barn skal lære at det finnes et mangfold av seksuelle
2569 orienteringer, og at alle har rett til å være seg selv.
- 2570 ● Styrke helsetilbudet til personer med ikke-binære kjønnsuttrykk.
- 2571 ● Opprettholde forbud mot konverteringsterapi.

2572 **Kapittel 10 - Demokrati og** 2573 **medborgerskap**

2574 Venstre mener at makten skal ligge hos individet. Derfor er vi opptatt av å
2575 styrke enkeltmenneskets rettigheter og å forsvare og utvide det liberale
2576 demokratiet. Ytringsfrihet, rettssikkerhet og stemmerett for alle er
2577 sentrale bærebjelker i det norske samfunnet. Venstre vil bekjempe all
2578 diskriminering og rasisme og stå opp mot undertrykkelse og autoritært
2579 tankegods.

2580 Det er de unge som må leve med de politiske beslutningene som fattes,
2581 både i dag og i fremtiden. Venstre mener at 16-åringer bør få lov til å
2582 stemme og stille til valg, både nasjonalt, regionalt og kommunalt.

2583 **Lokaldemokratiet**

2584 Venstre er opptatt av lokaldemokratiet og vil ha åpne og sterke
2585 kommuner. Vi har alltid vært en sterk forsvare av det kommunale
2586 selvstyret, desentralisering av makt, folkelig deltakelse i styringen av
2587 samfunnet og begrensning av statens rolle. Det er i dag ikke samsvar
2588 mellom det ansvar kommunene er pålagt, og de reelle politiske
2589 påvirkningsmuligheter lokaldemokratiet har. Vi vil gi kommunene mer
2590 ansvar, men det forutsetter større enheter. Vi vil gå bort fra prinsippet om
2591 at alle kommuner må gjøre det samme. Enkelte kommuner kan fint
2592 håndtere oppgaver som i dag ligger på et regionalt eller statlig nivå.

2593 Venstre vil også at statlige overføringer til kommunene skal skje på en
2594 måte som gjør det mulig med lokale prioriteringer. Bruken av øremerking
2595 fra staten bør derfor reduseres, og kommunene bør få en større andel som
2596 frie inntekter.

2597 Mange av dagens kommuner er fremdeles for små til å tilby faglig
2598 forsvarlige tjenester på alle områder til sine borgere. Venstre har som mål
2599 at vi skal ha større og sterkere kommuner som kan gi et fullverdig tilbud til
2600 sine innbyggere. Kommuner som allerede er sammenslått i forbindelse
2601 med den forrige kommunereformen bør få ro til å la den nye
2602 organiseringen sette seg og skape resultater, men Venstre vil gjeninnføre

2603 og kraftig styrke insentivene til frivillige kommunesammenslåinger for å
2604 skape et bedre tilbud til befolkningen over hele landet.

2605 Kommunene står oppe i store endringer, bl.a. som følge av endringer i
2606 befolkningssammensetningen. Det blir flere eldre, og mange av dem
2607 trenger tjenester fra kommunene. Samtidig er det mangel på arbeidskraft.
2608 For at kommunene skal kunne gi gode tjenester, må de få større frihet til å
2609 prøve ut nye arbeidsmåter og ny arbeidsdeling mellom yrkesgrupper.
2610 Dette forutsetter en gjennomgang av lovverk som begrenser denne
2611 handlefriheten.

2612 Nærhet til offentlige tjenester er viktig for innbyggerne. Venstre støtter
2613 etableringen av «Statens hus» i flere større distriktskommuner, der
2614 statlige kontorer kan samles og gjøres lettere tilgjengelig for innbyggerne.
2615 Nye statlige arbeidsplasser bør som hovedregel legges utenfor Oslo-
2616 området.

2617 Venstre mener at borgerne og mediene skal ha innsyn i hvordan
2618 folkevalgte organer og administrasjon arbeider og fatter beslutninger.
2619 Derfor vil vi innføre et lobbyregister – en oversikt over hvordan organiserte
2620 interesser påvirker politiske prosesser. Det er også behov for større
2621 åpenhet rundt habilitet i forbindelse med aksjeeierskap for folkevalgte og
2622 ellers i det offentlige. Venstre vil derfor utrede et nytt regelverk for dette
2623 som også skal gjelde kommuner og fylkeskommuner.

2624 Norsk suverenitet på Svalbard er avgjørende for norsk
2625 nordområdepolitikk, og vi vil bygge videre på denne. Vi vil legge til rette
2626 for fornybar energibruk på Svalbard og øke forskningsaktiviteten. Vi vil
2627 også sette strenge krav til bærekraftig utvikling og sikre større mangfold
2628 og lokal forankring i næringslivet på Svalbard. Svalbard bør også gjøres til
2629 en egen valgkrets som velger én representant til Stortinget.

2630 **Venstre vil:**

- 2631 ● Senke stemmerettsalderen til 16 år i alle valg.
- 2632 ● Gjøre demokrati til et større tema i introduksjonsprogrammet for
2633 mennesker som er nye i Norge.
- 2634 ● Gjeninnføre og forsterke insentiver til frivillige
2635 kommunesammenslåinger.
- 2636 ● Etablere «Statens hus» i flere større distriktskommuner.

- 2637 ● Opprette et uavhengig klageorgan for innsynssaker og
- 2638 innsynsavslag under offentleglova.
- 2639 ● Innføre sanksjonsmuligheter for brudd på offentleglova.
- 2640 ● Legge til rette for fornybar energibruk på Svalbard og øke
- 2641 forskningsaktiviteten.
- 2642 ● Sette strenge krav til bærekraftig utvikling og sikre større mangfold
- 2643 og lokal forankring i næringslivet på Svalbard.
- 2644 ● Gjøre Svalbard til en egen valgkrets som velger én representant til
- 2645 Stortinget.

2646 Teknologi

2647 Teknologiu utviklingen går stadig raskere, og det er i mange tilfeller svært
2648 krevende for politiske myndigheter å holde følge. Store, multinasjonale
2649 selskaper samler daglig inn enorme mengder informasjon om oss. Å ha
2650 kontroll over sine egne data innebærer å ha full oversikt over hva som
2651 samles inn, og hva opplysningene brukes til. Det innebærer også å kunne
2652 trekke tilbake tillatelse om bruk og videresalg av data.

2653 Det hersker ikke lenger tvil om at kunstig intelligens (KI) vil spille en sentral
2654 rolle i framtidens samfunn, og at teknologien vil ha store konsekvenser for
2655 både økonomi og arbeidsliv. KI vil kunne spille en viktig rolle for å løse
2656 store samfunnsutfordringer i årene som kommer, som energikrisen,
2657 behovet for grønn omstilling, ressursmangel i helsevesenet og håndtering
2658 av eldrebølgen. Samtidig må teknologien reguleres, slik at man unngår og
2659 minimerer eventuelle skadelige effekter, slik som diskriminering,
2660 overvåkning, negative konsekvenser for person- og rettsvern og uthuling
2661 av åndsverksbeskyttelse.

2662 For å sikre trygg utvikling av KI, må det reguleres på en måte som svarer til
2663 utfordringene, uten å bremse verdiskapning og positiv utvikling. Vi må
2664 også videreutvikle Norges nasjonale strategi for kunstig intelligens, slik at
2665 vi kan dra nytte av de store mulighetene som finnes. Det er også
2666 nødvendig å styrke forskningen på KI og betydningen og påvirkningen det
2667 har på samfunnet.

2668 Kunstig intelligens kan gjøre offentlige prosesser mer effektive, men
2669 beslutningene som blir tatt med hjelp av kunstig intelligens, må kunne
2670 etterprøves. Kunstig intelligens bør ikke under noen omstendighet tillates
2671 brukt til kategorisering av mennesker etter kjønn, meninger, religion eller

2672 andre personopplysninger, overvåking av arbeidstakere på arbeidsplasser
2673 eller såkalt “*predictive policing*” (forsøk på å drive
2674 kriminalitetsforebygging ved å “forutse” hvilke grupper eller individer som
2675 utfra gitte kriterier har større sannsynlighet for å bryte lover). Enhver bruk
2676 av kunstig intelligens innen justisfeltet må underlegges streng
2677 domstolskontroll og ivareta rettssikkerhetsprinsippene.

2678 Det mest oppdaterte regelverket for digitalisering, kunstig intelligens,
2679 databehandling og andre nye teknologier utvikles i dag av EU. Dette til
2680 tross for at det meste av teknologiutviklingen skjer i USA og i Asia.
2681 Venstre mener det er nødvendig at regulering av teknologi skjer i
2682 samarbeid mellom land, også fordi det bare er på den måten markedene
2683 blir store nok til at teknologiselskapene blir nødt til å forholde seg til
2684 lovgivningen som innføres. Venstre vil derfor sørge for at Norge raskt
2685 implementerer regelverk som vedtas av EU, herunder *Artificial Intelligence*
2686 *Act*, og etablerer systemer for å håndheve disse.

2687 Et nært forhold til EU er imidlertid ikke til hinder for at Norge kan gå lenger
2688 på visse områder. For Venstre er særlig personvernet et slikt område.
2689 Personinformasjonen som samles inn om oss, er en handelsvare som
2690 brukes til omfattende målrettet markedsføring mot oss som forbrukere,
2691 ofte på individnivå. Venstre vil at Norge skal jobbe sammen med EU for å
2692 regulere dette markedet, og blant annet vurdere forbud mot datadrevet
2693 persontilpasset markedsføring.

2694 Vi mener at alle mennesker har rett på et rom som bare er sitt, og at det
2695 skal tungtveiende grunner til for å drive med overvåking av norske
2696 innbyggere. Vi sier derfor nei til alle former for digital masseovervåking av
2697 norske innbyggere, og vil sørge for at terskelen for at politiet får bruke
2698 skjulte tvangsmidler (for eksempel telefonavlytting, videoovervåking
2699 eller skjult ransakelse) er høy nok til at det bare skal brukes i de aller mest
2700 alvorlige sakene. Vi vil unngå lagring av IP-adresser og andre typer digitale
2701 masseovervåkinger der nytteverdien ikke rettferdiggjør inngrep i folks
2702 privatliv. Dette gjelder både nasjonalt og på tvers av landegrensar.

2703 Bruken av kontanter som en av de få anonyme betalingsmåtene er under
2704 sterkt press. Venstre vil arbeide for å få på plass gode anonyme digitale
2705 betalingsløsninger som er universelt tilgjengelige, men inntil slike
2706 løsninger er på plass, må vi fortsatt sikre muligheten til å kunne betale med

2707 kontanter. Vi vil også håndheve prinsippet om nettnøytralitet som
2708 forutsetning for å sikre god digital infrastruktur over hele landet.

2709 Offentlige virksomheter må sikre data og registre over data som
2710 virksomheten har rett til å samle inn om befolkningen på en bedre måte
2711 enn i dag. Kravene til sikkerhet må økes. EOS-utvalget, som kontrollerer de
2712 hemmelige tjenestene på vegne av Stortinget, må få tilstrekkelige
2713 ressurser til å følge med i den teknologiske utviklingen.

2714 **Venstre vil:**

- 2715 ● Utarbeide en langtidsplan for den digitale infrastrukturen.
- 2716 ● Ta i bruk kunstig intelligens i offentlig sektor.
- 2717 ● Etablere et eget algoritmetilsyn.
- 2718 ● Styrke forskningen på samfunnskonsekvensene av kunstig
2719 intelligens.
- 2720 ● Utrede hvordan blant annet åndsverksreglene,
2721 straffeprosessreglene, konkurranseretten og forvaltningsregelverk
2722 skal tolkes og anvendes i lys av bruk av kunstig intelligens.
- 2723 ● Innføre et forbud mot reklame som er basert på masseovervåking,
2724 sporing og profilering av enkeltpersoner.
- 2725 ● Regulere og eventuelt forby vanedannende og manipulerende
2726 algoritmer.

Prosessen videre:

- Fristen for endringsforslag er **24. september 2024**
- Komiteen lanserer sitt endelige forslag (inkludert dissenser) **12. november 2024**
- Programforslaget behandles så i partilagene, med frist for endringsforslag **27. januar 2025**
- Programmet behandles og vedtas på landsmøtet **7.-9. mars 2025**